BUNJEVAČKE novine

Informativno - političko glasilo

Subotica, oktobar 2007. • Godina III • Broj 28 *Cina: 50 dinara*

ISSN 1451-2505

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

Slušajte radio emisije na bunjevačkom jeziku - „Bunjevačka rič"

Radio Novi Sad - 100 Mhz
vrime emitovanja: petak 22.00 - 22.30 sati

Subotica
Prvi program Radio 103
vrime emitovanja: nediljom od 17.30 - 18.30 sati

Radio Sombor
90,9 MHZ
vrime emitovanja: nedilja od 13.30 - 14.00 sati

Gledajte bunjevačku emisiju „SPEKTAR"

Televizija Novi Sad - II program
vrime emitovanja: svake druge nedilje od 16.30 - 17.00 sati

Bunjevački nacionalni praznici:
2. februar, Dan velikog prela
23. februar, Dan izbora prvog novog Nacionalnog savita
15. avgust, Dan Dužijance
25. novembar, Dan kad je 1918. godine u Novom Sadu održana Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca I ostalih Slovena

Podvikuje bunjevačka vila,
Iz oblaka razastrla krila:
„Oj Bunjevče, probudi se sada,
Starešino subatičkog grada!
Kad ti vidiš cimer od Kasine,
Der proslavi bunjevačko ime,
I pohiti da s' upišeš tamo,
Tebe zovu braća već ovamo.
Nemoj brate ti oklivat tako,
Već zapiši tvoje ime 'vako:
„Ja sam sinak subatičkog grada,
Neću više da moj narod strada!"
Da ne znadu još ni da ga ima,
Jer ja hoću da ga svaki štima!
Ne zovemo samo bogataše,
Već i manje stanovnike naše.
I držimo se skupa sloge tvrde,
Ne dajmo se da nas drugi grde.
Nema više tu kod nas partaje,
'Ko je počo i onaj se kaje.
Već Bunjevče hodi vamo pobro,
Pa ćeš vidit da će biti dobro:
U Kasinu upiši se sada,
Da i tvoje dično ime vlada!
Zove tebe društvo od Kasine:
„Oj Bunjevče, subatički sine,
Ako bude u nas sloga taka,
Bunjevačka biće snaga jaka!"
I dodite i vi gospodari,
Kojigod za Bunjevce mari,
A kojigod Bunjevce ostavi,
Ti prokletstvo na njega postavi.
Ter im reci da su izrodice,
Bunjevačkog roda izdajice;
Bunjevac Bunjevca koji pokudi
Bog mu dao oma da poludi.

Bunjevačka svečana pisma

Positite naše internet strane
www.bunjevci.org.yu

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE
NIU "BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA"
POMOGLI

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE
AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE

BUNJEVAČKE
Informativno - političko glasilo novine
Subotica, avgust 2005. • Godina I • Broj 2
Cena: 50 dinara

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina III Broj 28
Oktobar 2007. godine
Cina 50 dinara
Izlazi poslidnjeg petka u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU B.I.C. i glavni i odgovorni urednik:
mr Suzana Kujundžić - Ostojić
Savit novina:
Mijo Mandić (mlađi), Nevenka Bašić Palković, Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Ivan Stantić

Stalni saradnici:
Tihomir Kujundžić Matković, Nevenka Bašić Palković, Ana Vojnić Kortmiš, Livia Tričko Stantić, Joso Poljaković, dr Andrija Peić, Marija Horvat, Nikola Sedlak, Milorad Blažić, Dragan Tovarišić

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun: 160-143270-73

Štampa:
Alfa-Graf Novi Sad

Distribucija:
„Štampa sistem" - Beograd, „North press" - Subotica, „Celtis" - Sombor, „Futura plus" - Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg Cara Jovana Nenada 15/5, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.yu, bns.scg@panonn.net
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put br. 10, 25000 Sombor
Telefon/fax: 025 28-939

Na naslovnoj strani:
Tunje i krizantin navistili jesen
autor: Marija Horvat

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE *novine*: informativno - političko glasilo / v.d. glavnog i odgovornog urednika Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004; God. 1. br. 1 (2005) - . - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004; 2005 - . - Ilustr.; 30 cm
Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Rič urednika

Poštivana čeljadi,

O nama Bunjevcima puno je nji pisalo, vidili su nas ko vridne, zdravo pobožne, lipe pa i uporne. Ovo poslidnje je moždar najtačnije. Ono što bunjevačko čeljade zaintači ne mož omanit. Ta naša upornost nije tvrdoglavost, jel ona je uvik slipa i gluva, već je to želja da se u čemu ustraje. Upornost je ta koja nam je pomogla vikovima na tuđem ostat svoj. Pomogla nam da ne zaboravimo svoj maternji jezik, čak i kad su ga zabranjivali i batine čerez njeg dilili. Izdržali smo decenije pod tuđim imenom, a da se naše ni spominit nje smilo. I, dočekali smo bolje dane. Ni nam je sve potaman, triba još dosta, al jeto imamo naše Novine, radio i televizisku emisiju, učiće se bunjevački u škulama. Ima oni koji kažu kako su Bunjevci sustali, kako će ji bit sve manje, jel će se utopit u ove el one. Borame, dok je nama naše upornosti, ništa od ovog trevit se neće. Glavu gori, ne obazirite se na sitne duše koje drugo i ne rade već samo tuđu brigu brigaje. Šta će kad pametnijeg posla nemaje.

Budi Bunjevac – čitaj Bunjevačke novine!

U OVOM BROJU BUNJEVAČKI NOVINA PROČITAJTE:

Strana 4-5: **Pružena ruka saradnje**
Strana 6-7: **Bunjevački stigo u škule**
Strana 8: **Napokon bunjevački dom u Somboru**
Strana 13: **Poriklo se ne zaboravlja**
Strana 15: **Sveti sakrament, remek dila od slame**
Strana 16-17: **Manekeni u sefiru, svili i opakliji**

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine" pritplatite se na nji

PRITPLATA

do kraja 2007. godine: 70 dinara
Platit možete na naš tekući račun kod:
BANKA INTESA na broj: 160-143270-73 sa naznakom za pritplatu. Posli uplate nazovite nas, kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

POSITA NA KOJU SE DUGO ČEKALO

PRUŽENA RUKA SARADNJE

Povodom posite pridsidnika Opštine Subotica Geze Kučere, Bunjevačkom nacionalnom savitu, 26. septembra, divanili smo s njim o temama koje ovu manjinsku zajednicu već dugo muče u ovoj varoši

U uvodnoj riči Kučera je pozdravio sve prisutne na proslavi Bunjevački novina

Posli skoro četri godine Vašeg mandata gradonačelnika, i evo Vas u positi kod Bunjevaca.

S njom se otvara jedno novo istorijsko poglavlje u statusu Bunjevaca u Subotici. Na kaku podršku možemo ubuduće računat od naše Varoši?

Nakon razgovora sa predstavnicima Nacionalnog saveta Bunjevaca video sam da je većina njihovih zahteva sasvim normalna i može se ispuniti. Verujem da tu neće biti velikih problema. Ustvari, ima, jer ne možemo obezbediti zgradu za rad Nacionalnog saveta od danas do sutra.

Ima tu nekih ideja, kao privremeno rešenje, u vidu zakupa nekog adekvatnog poslovnog prostora.

Imamo na umu i zapošljavanje mladih kadrova, u vašim institucijama, ali tu smo ograničeni budžetom. Drugo, tu su sada na potezu vaši odbornici, koji bi trebali da lobiraju da bi takvi predlozi mogli proći na gradskoj skupštini. Isto tako, odredićemo i nekoliko stipendija za mlade Bunjevce.

S obzirom da Bunjevci nemaje zvanično priznat jezik, za kojeg su direktno vezane važne zakonske reglative, često su onemogućeni u ostvarivanju svoji prava. Navedimo samo primer isticanja zastave, prijave na konkurse… Kako Vi vidite rišenje ovog problema?

Neće biti više problem ni isticanje vaših simbola, kao što je to do skora bilo. Takođe, zakonska klauzula koja kaže da na konkursu mogu učestvovati samo oni koji imaju zvaničn jezik, takođe će biti preinačena. Verujem da će biti sluha na

Neće više biti problema oko isticanja nacionalni simbola, obećava Kučera

Potrevilo se da gradonačelnik u Bunjevačke slave rođendan istog dana

skupštini za takav zahtev. Uostalom, i ova mogućnost negovanja bunjevačkog govora u školama, ide u prilog u tome da se na tom pitanju uradi nešto više i u samoj Opštini. Jer ni meni ta klauzula se baš i ne sviđa.

Trudićemo se da budemo jednaki prema svima u ovom gradu, pa tako i Bunjevcima.

Živite već dugo u Subotici, što znači da ste imali vrimena dobro upoznat Bunjevce. Šta cinite kod nji?

Na neki način, tradiciju, i njen način prikazivanja. Vaš način prikazivanja je dosta sličan mom, bilo je prijatno biti u Bajmoku na Festivalu Bunjevački ila. Tradicija teži ka miru, porodici i jedinstvu. A s obzirom da ja posmatram naš grad kao jednu veliku porodicu nadam se da će i tu biti zajedništva, daleko više nego pre. Drago nam je što otvaramo nove stranice te saradnje. Stekli su se uslovi u svim našim zajednicama za jedno brže otvaranje, približavanje i međusobno uvažavanje.

A zamirate njim…?

Zameram i sebi i vama što se ovako nismo sreli ranije. Ne znam, možda ću pogrešiti, ali zameram jedno političko opredeljenje koje možda u jednom momentu nije bilo upregnuto u zaprege stvarnih manjinskih potreba. Zameram vam što u okviru te vaše zajednice, bar se meni tako čini, možda grešim, ponekad ste otišli politički u neke opcije koje nisu pogodovale celoj zajednici i indirektno ni vama u tome. Imao sam neki strah od toga. A onda sam pomislio, zašto, pa živimo ovde zajedno, možda bi smo se mogli ipak dogovriti. Zašto tražiti uporište na strani, ovamo ili u nekim opcijama koje nisu karakteristične ili prirodno subotičke. Meni je uvek pred očima to da sam ja došljak u Subotici, pa možda i suviše pažnje posvećujem tome da niukom slučaju ne pokvarim nešto što je ovde već postojalo i napravljeno. i zato mi smetaju oni, koji su došli ovde, kao i ja, ali ne uvažavaju ništa. Mislim da se o svemu mi ovde moramo dogovoriti.

Čak devedeset odsto Bunjevaca živi u Subotici. Vi, ko njev gradonačelnik bi njim poručili za ubuduće?

Da istraju, da čuvaju svoju tradiciju, da je demokratizacija spor proces, da onaj subotički model suživota koji znači slična zahvatanja iz zajedničkog kolača, da će to važiti i za vas i da za vaše potrebe ima sve više sluha. Da će se uskoro stvoriti i za vas materijalna baza, što je nuno da se ostvare neka prava. Sadašnja podela nije najbolja i mi ćemo je promeniti. Ali, sigurno je i to, da što imamo više lakše je podeliti. **S. K. O.**

Biće mista i za Bunjevce

– Nakon razgovora sa predstavnicima Nacionalnog saveta Bunjevaca video sam da je većina njihovih zahteva sasvim normalna i može se ispuniti. Verujem da tu neće biti velikih problema. Ustvari, ima, jer ne možemo obezbediti zgradu za rad Nacionalnog saveta od danas do sutra.

Ima tu nekih ideja, kao privremenom rešenju, u vidu zakupa nekog adekvatnog poslovnog prostora.

Imamo na umu i zapošljavanje mladih kadrova, u vašim institucijama, ali tu smo ograničeni budžetom. Drugo, tu su sada na potezu vaši odbornici, koji bi trebali da lobiraju da bi takvi predlozi mogli proći na gradskoj skupštini. Isto tako, odredićemo i nekoliko stipendija za mlade Bunjevce – kaže Geza Kučera

U BUNJEVAČKOM NACIONALNOM SAVITU ZADOVOLJNI ODZIVOM UČENIKA I RODITELJA ZA IZBORNU NASTAVU

BUNJEVAČKI STIGO U ŠKULE

Do 8. oktobra za izbornu nastavu se prijavilo 73 učenika niži razreda osnovni škula u subotičkoj opštini, a zajedno sa još nikoliko škula di anketa i izvištaj nisu završeni očekiva se još oko sto učenika. Nastava bi mogla počet krajom oktobra

Poslidnji dana avgusta miseca Nacionalni prosvitni savit Republike Srbije dono je odluku da se u osnovne škule učenicima ko izborni predmet mož ponudit bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture. Rišenje ministra prosvite Srbije o toj odluki u Nacionalni savit je stiglo 3. septembra. Zbog tog se sa svime malo kasni, tako da se tek ovi dana očekiva formiranje grupa za ovaj izborni predmet u 4, 5 el 6 osnovni škula, nakon čega će počet i časovi.

Šta je dosad urađeno i koliko se dice i njevi roditelja odazvalo na ovu malo zakasnilu ponudu za izbornu nastavu, rekao nam je **Nikola Babić,** pridsidnik Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, koji je lično na ovom važnom poslu i radio.

– Od prvog dana, kad je rišenje stiglo u Nacionalni savet, stupio sam u vezu sa načelnikom Školske uprave u Somboru i dogovorio se o redosledu aktivnosti. On me je ovlastio da možem neposredno da kontaktiram sa direktorima osnovni škula, odnosno da njim se obratim jednim dopisom i priložim odluku Nacionalnog prosvetnog savita kao i Nastavni plan i program predmeta Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture, koji je takođe usvojio Prosvitni savit. Predmet ima 72 časa godišnje, odnosno 2 časa nediljno. Od 3. do 11. septembra obišo sam 20 osnovni škula u subotičkoj opštini i 8 u somborskoj, di sam razgovaro sa direktorima škula i upozno ji sa mogućnošću izučavanja ovog našeg izbornog predmeta. Obavistio sam ji da roditeljima i dici mogu da ponude anketni upitnik o izučavanju bunjevačkog govora. Paralelno sa ovim imo sam i obavezu na koju me obavezo načelnik da pitam dal u kolektivu škule ima zainteresovani da pridaju ovaj predmet, kako bi se on uklopio u fond časova koji bi finansiralo Ministarstvo prosvite.

Nikola Babić je imo obavezu da do 8. okotobra izvisti načelnika škulske uprave o tom šta je urađeno, kako bi se vidilo u kojim škulama ima mogućnosti da se započne izvođenje izborne nastave bunjevačkog govora.

Nikola Babić pridsidnik Bunjevaćkog nacionalnog savita pozdravlja učitelje

– Od 22 škule dobio sam izveštaj da su sproveli anketiranje učenika, odnosno roditelja, a od 5 da poso još nije urađen. U Subotici je 14 škula sprovelo i završilo anketiranje. Mi ćemo u Nacionalnom savitu uskoro dati ocenu o rezultatima, i virovatno ćemo moć kasti da smo zadovoljni s obzirom na to da smo se kasno uključili, da su do tog datuma škule već ponudile ostale izborne predmete dici. Od 14 škula u Subotici samo u jednoj se nijedan učenik nije izjasnio za naš izborni predmet. Broj učenika po škulama se kreće od 3 do 11, zasad. Posli razgovora sa načelnikom možem kasti da ćemo grupe za naš izborni predmet moć formirat u 4 škule, di imamo od 7 do 11 učenika. Tamo di imamo po 3-4 učenika formiranje grupa nije moguće. No, ostaje još da sačekamo da vidimo dal još u nikoj škuli ima mogućnosti za formiranje grupa. Procinili smo da bi grupe mogli formirat u još 3 škule di su urađene ankete, al još nismo dobili izveštaj.

Do 8. oktobra imali smo 73 prijavljena učenika u subotičkim škulama. Ankete se rade u još dvi škule di imamo poseban interes, a to su one u Tavankutu i u Đurđinu, jel virujemo da tamo imamo zainteresovani učenika. Iz 3 škule u Subotici nećemo dobiti izveštaj, jel su njeva nastavnička veća i školski odbori doneli odluke da neće anketirati učenike. Očekujem da ćemo na kraju imati oko sto prijavljeni učenika koji su se opridilili da uče svoj maternji bunjevački govor. U somborskoj opštini nema uslova za formiranje grupa, jel se javio mali broj učenika.

Tako bi nastava krajom oktobra miseca već mogla da počne u 4 škule: „Sonja Marinković", „Matko Vuković", „Vuk Karadžić" i „Bosa Milićević". Odgovori se očekivaje iz škula u Đurđinu, Tavankutu, zatim iz škule „Ivan Goran Kovačić", „Đuro Salaj" i „Pionir".

– Možemo bit zadovoljni za početak, pogotovo što imamo veliki odziv prosvitni radnika koji su voljni da pridaju naš izvorni predmet. To je oko 20 ljudi sa kojima smo nedavno održali aktiv, tako smo

ga nazvali, čime smo počeli i edukovanje, usaglašavanje sistema učenja bunjevačkog govora, a virovatno i izrade jednog metodičkog priručnika. Postoji dobra namira da udemo na pravi način u škule, a mi u Nacionalnom savitu ćemo se pripremiti da tu izbornu nastavu na odgovarajući način podržimo.

Udžbenika za nastvu još nema. Kako je kazo Nikola Babić, sve je pripremljeno, samo se čeka na rišenje ministra prosvite, pa da se pokrene štampanje udžbenika. Štampaće se Čitanka i Gramatički priručnik. Vrimenom će bit izrađen i metodički priručnik za nastavnike, koji je jako važan za rad. To su ta prva osnovna učila, koji bi tribalo da obezbede kvalitetan rad.

Za sad se predmet zove bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture. O tom kad će se stvoriti uslovi da bunjevački govor bude priznat kao jezik, Nikola Babić je kazo slideće:

– Taj proces standardizacije bunjevačkog jezika je dugačak, al i nije. Na dobrom smo putu da taj poso i završimo. Sad se radi na pripremanju izdavanja „Ričnika bački Bunjevaca". Prvo izdanje je izašlo 1990. godine pod naslovom „Rečnik bački Bunjevaca". Ovaj ričnik čini značajnu osnovu za standardizaciju bunjevačkog jezika. To je ogroman poso i on se radi u Matici srpskoj, a autori su Marko Peić, prof. dr Dragoljub Petrović, mr Suzana Kujundžić-Ostojić, a pokojni Josip Stantić je ostavio veliku građu za ovaj ričnik. Za sad se ne zna kad će biti izdat, najviše zavisi od finansijski sridstava. Pored tog, potribno je završit gramatiku bunjevačkog jezika, i to bi onda bila osnova za standardizaciju bunjevačkog jezika – kazo je Nikola Babić. **V. M.**

Spremni za nove zadatke

NACIONALNI SAVIT POSITILI UREDNICI RTV NOVI SAD

ZA BOLJE INFORMISANJE

Divanilo se o mogućnostima proširenja i povećanja sati programa na bunjevačkom jeziku, edukaciji mladi koji triba da se uključe u program informisanja bunjevačke nacionalne zajednice

Bunjevački nacionalni savit i Odbor za informisanje positili su glavni urednik Televizije Novi Sad Nada Kalkan i glavni i odgovorni urednik programa na manjinskim jezicima Televizije Novi Sad Zdenko Pop. Isprid bunjevačkog nacionalnog savita domaćini su bili: pridsidnik Nikola Babić, pridsidnik Odbora za informisanje Stevan Nemet i Nikola Vizin i urednik TV emisije „Spektar" Joso Poljaković.

Divanilo se o mogućnostima proširenja i povećanja sati programa na bunjevačkom jeziku, edukaciji mladi koji triba da se uključe u program informisanja bunjevačke nacionalne zajednice. Oni bi tribali radit pripreme i izrade televizijski emisija i izveštavanja direktno sa terena. Divanilo se još i o financiranju i o mogućnostima formiranja redakcije za pripremu televizijski emisija i programa na bunjevačkom jeziku u okviru Radio difuzne ustanove – Javnog medijskog servisa Vojvodine – Televizije Novi Sad. I ovom prilikom dobijena su obećanja da će oni isprid RTV Novi Sad uraditi sve šta je u njevoj moći da se informisanje bunjevačke nacionalne zajednice proširi i poboljša. Isto tako, divanilo se o mogućnostima snimanja posebni emisija, u kojima bi bili pridstavljeni bunjevački običaji, pisme, igre i sve drugo kulturno blago koje mi Bunjevci svakako imamo, da se drugi ne bi kitili našim perjom ko što to i rade.

Ovo nije prvi ovaki sastanak, pa moramo kast da su do sad sva obećanja koja su nam dali i ispunili. Na nama je da uradimo sve ostalo.

Stevan Nemet

Nikola Babić, Stevan Nemet, Joso Poljaković, Nikola Vizin, Nada Kalkan i Zdenko Pop

PRIKO 500 KVADRATI NOVI JE PROSTOR ZA BUNJEVCE U SOMBORU

NAPOKON BUNJEVAČKI DOM U SOMBORU

Ovo je značajan trenutka ne samo za rad U.G. „Bunjevačko kolo", već i za sve Bunjevce, jel će na taj način bit omogućena bolja promocija bunjevačke kulture, njevog jezika i običaja

U.G. „Bunjevačko kolo" Sombor je osnova-no 6. oktobra 1921. god. s ciljom očuvanja bunjevačkog kulturnog identiteta na ovim prostorima. U međuratnim okolnostima, koje su bile relativno povoljne po bunjevački narod, društvo se nesmetano razvijalo i nigovalo bunjevačku tradiciju. Već u to vrime se nadaleko poznata bunjevačka žetelačka svečanost „Dužionica" slavila na ulicama Sombora, a U.G. „Bunjevačko kolo" je još onda bilo organizator i idejni nosilac ove manifestacije, ko i Velikog bunjevačkog prela. U godinama nakon Drugog svitskog rata, tadašnja vlast donosi ukaz da se svi Bunjevci imaje smatrat Hrvatima. Bilo je određeno da svi Bunjevci koji su tada nazvani Hrvatima, ukoliko kako-tako žele sačuvat svoju tradiciju, mogu imat zajedno s Hrvatima samo jedno kulturno-umitničko društvo i u tu svrhu su od vlasti dobili zgradu u Somboru koja je nazvana KUD „Vladimir Nazor". U skladu s takom situacijom, svi Bunjevci, kako oni koji su se milom iskazivali za Hrvate tako i oni koje je na to prisilila ondašnja vlast, prionuli na poso da od ti prostorija naprave ambijent podoban za očuvanje bunjevačke kulture i običaja. Od ranije ledare, napravljena je velika sala, dograđen sprat i izvršeni su mnogi obimni radovi na objektu.

Kad je došlo vrime (krajom devedeseti i početkom 2000. god.), da se Bunjevci sa osnovnim pravima zagarantovanim našim Ustavom, i međunarodnim ugovorima koje garantuje naša zemlja,mogu slobodno ko taki iskazivat, grupa ljudi se izdvojila iz KUD „Vladimir Nazor" i 6. oktobra 2000. god. reosniva U.G. „Bunjevačko kolo", koje danas broji oko 300 članova. Jedina bunjevačka institucija u Somboru je tom prilikom ostala brez prostorija, pa je svoju dilatnost obavljala u neadekvatnim uslovima, po privatnim stanovima, kafanama, tako reći „pod vedrim nebom". Iako treća po veličini nacionalna manjina u Somboru, Bunjevci u svojem vlasništvu, za razliku od druge dve nacionalne manjine (Hrvata i Mađara), do sad nisu imali ni jedan jedini kvadratni meter prostora.

Ulaz u buduće prostorije Udruženja građana „Bunjevačko kolo"

Velik poso: od prazne hale triba napravit prostor za rad Udruženja

Međutim, sad nakon toliko godina nepravde, odlukom gradski vlasti u Somboru, bunjevačka nacionalna manjina konačno će dobit odgovarajuće prostorije za rad. Na lokaciji koja se nalazi u strogom centru varoši, pored Narodnog pozorišta, na atresi Trg Koste Trifkovića b.b. nalaze se prostorije bivše štamparije koje će nakon adaptacije dilit GKUD „ Ravangrad" i U.G. „Bunjevačko kolo". Ove dvi kulturno-umitničke institucije uspišno sarađivaje već dugački niz godina i s obzirom na to da „Bunjevačko kolo" nema svoju folklornu sekciju, svi Bunjevci koji žele da se bave ovom delatnosti su članovi GKUD „Ravangrad". Ovo je značajan trenutak ne samo za rad U.G. „Bunjevačko kolo", već i za sve Bunjevce, jel će na taj način bit omogućena bolja promocija bunjevačke kulture, njevog jezika i običaja.

Naredni problem pridstavlja prikupljanje značajni finansijski sridstava potribni za adaptaciju dobijeni prostorija, al brez obzira na taj problem, u bunjevačkom narodu se osića veliko zadovoljstvo zbog ovog uspiha.

Tanja Bošnjak

Nov motiv

Nakon dužeg teškog perioda za Bunjevce, sad se pruža prilika da se isprave sve nepravde, i da bunjevačko ime i dilo ponovo zablistaje u punom sjaju. Ova odluka motivisaće i one neodlučne med Bunjevcima, da se angažuju i daju svoj doprinos očuvanju bunjevačkog identiteta.

HRONIKA ŠOROVA I SALAŠA (PRVI DIO)

S ŠOROVIMA NESTALI I SALAŠI

Stanovnici šorova u okolini Subotice i okolni sela su bili uglavnom Bunjevci, Srbi i Madžari. Salaši su tako bili organizovani da se na njima proizvodilo skoro sve što triba porodici koja živi na njemu

Uvati me nika nostalgija ovog prolića, kad sam malo putovo po okolini Subotice i vidio kako pojedini šorova uopšte nema, pa ni salaša. Tako sam se sitio da bi velika šteta bila ako se ne bi štogod o tim šorovima i velikim i lipim salašima zapisalo, pa sam ko fiškal – prokator – diplomirani pravnik sio za pisaću mašinu počo pisat dok sam još pri pameti, da se ne bi otelo zaboravu.

Ovim putom pozivam i svu čeljad koja mi žele pomoć u dopunjavanju ove teme da se jave na telefon **39-379 Šarčević Marko**.

Ovim zapisivanjom želim od zaborava sačuvat imena šorova, i imena naši lipi salaša. Oni su bili i misto stanovanja, misto sakrivanja od napasti, koje su pritile ovom stanovništvu prije sto el dvisto godina pa i više, kad su ovim krajovima prolazile razne vojske. Komšije su se obično dobro pazile, išli jedni drugima u pomoć, el prilikom veliki poslova na mobe, i pomoći u nevolji.

Zato se kaže komšija prvi bog pa rod, jel dok ne odeš do rođaka za pomoć mož i umrit, al komšija je tu da pomogne i u dobru i u zlu, da ne kažem da su se brakovi zaključivali izmed momaka i divojaka iz šora, jel su se dobro poznavali naročito roditelji, koji su najčešće određivali zeta el snaju, a da se dica možda nisu ni dobro poznavala.

Stanovnici šorova u okolini Subotice i okolni sela su bili uglavnom Bunjevci, Srbi i Madžari. Salaši su tako bili organizovani da se na njima proizvodilo skoro sve što triba porodici koja živi na salašu. Salašari su ko posidnici bili i poreske platiše varoškoj klasi, a obezbeđivali su dodatne novce naročito kad se počelo razmišljat o otkupu slobodnog kraljevskog grada. Sloboda je plaćana u zlatnicima Austro-Ugarskoj carevini, di su najviše zaslužni naši divni Bunjevci.

Posmatrajući Suboticu ko varoš na severu Bačke vidljivo je da su na severu od varoši bili i sad su šume i vinogradi, a na istoku, jugu i zapadu di je crna oranica ušoreni salaši i sela, pa i velika imanja.

Žednički salaš

Najviše šorova u okolini Subotice su bili bunjevački šorovi i salaši, jel su Bunjevci više živili na salašima nego u selima i varoši. Ovo će se vidit u daljem pisanju. Vojvodina je svojim opridiljenjom ušla u sastav Kraljevine Jugoslavije, pa i naša lipa Bačka, opet zafaljujuć našim dičnim Bunjevcima zaslužnim za to, šta su istorijske činjenice.

Otaleg i ima pripovidaka o tim vridnim Bunjevcima i o pravljenju kuća – salaša, pa ću tako ispripovidat jednu, koja se trevila početkom XX vika. Posli Prvog svitskog rata u Bačku su došli u nadnicu radit Bosanci, bilo ji je naročito u jesen kad su se brali kuruzi. Kad se tako jedan Bosanac vratio kući u Bosnu a ukućani ga pitali: „Pa di si ti bio, kad te tako dugo nema?". „Radio sam u Bačkoj kod niki Bunjevaca u okolini Subotice", kaže on. „Kaka su to čeljad", pitaju ga njegovi, i sad Bosanac objašnjava: „Pa to su velike obitelji i svi žive u jednoj kući – salašu, al su interesantni jel jednog izdvoje ugoje ga i zovu ga Baćo. Još su interesantni kako prave kuće – salaše. Uzmu zemlje i tapa tupa, ukrute je pa naprave kuću". Tako su nastali salaši i šorovi.

Šorovi su obično počinjali od naselja pa prima pustarama el od sela – naselja do naselja, pa čak šorovi povezuju mista međusobno. Kad pogledamo šorove oko Subotice vidićemo da nastaju uvik udaljeni od glavnog el atarskog puta na jednu duž, a samo po niki salaš je bio izvan šora al u blizini naselja. Salaš je bio udaljen od puta da bi moglo vidit ko dolazi na salaš i to na duž el dvi duži od glavnog, el atarskog puta. Tako se znalo trevit da su Baćo ugledali da kogod iđe putom na salaš, pa su doviknili Nani dolij vode u čorbu jel dolaze gosti. Ti pripovidaka o salašu i zgoda i nezgoda ima dosta, al sad nećemo o pripovitkama već o šorovima i salašima.

Marko Šarčević

BUNJEVAČKI KRIŽOVI PO SUBOTICI

Piše: Nevenka Bašić Palković

SVETA MISTA NAŠI MOLITVI

Dr Čuso obradio je priko pet stotina javni križova u subotičkom regionu i tako nas podsitio na mista usrdni molitvi i zavitovanja ljudi našeg kraja

Knjiga (odnosno knjige) pod ovim naslovom***/Kőnyőrgésünk szinhelyei/*** izašla je na mađarskom jeziku u četri toma, počev od 2003. do 2006. godine, u izdanju ***Eletjela*** iz Subotice. U podnaslovu stoji: javni križovi na teritoriji Subotice, Bajmoka, Čantavira, Verušića, Zobnatice, Tompe, Palića, Hajdukova, Ludaša itd. Autor ovog obimnog dila je subotički lekar Hitne pomoći, dr Deže Čuso, uporni i istrajni istraživač prošlosti našeg zavičaja.

Kad se pažljivo pročitaju pridgovori, rezimei i registri na kraju svake knjige, mož se utvrdit da je dr Čuso obradio priko pet stotina javni križova u subotičkom regionu i tako nas podsitio na mista usrdni molitvi i zavitovanja ljudi našeg kraja: „Naši su preci tokom protekli vikova podigli više stotina mali sakralni objekata gdi se glasno ili tiho molilo na mađarskom, hrvatskom, bunjevačkom, srpskom, jevrejskom, nemačkom, turskom i ko zna kom još jeziku, i obraćalo se Isusu, Jehovi ili Alahu" – navodi autor u pridgovoru. Već u toj jednoj ričenici vidi se kojim su jezikom divanili ljudi koji oduvik žive zajedno u našem kraju i kojoj viri pripadaju. Za rič „moliti" dr Čuso upotribljava mađarsku rič koja znači – usrdno moliti, preklinjati, duboko i iskreno se moliti. Baš o takoj molitvi svidoči slideći natpis: „Ovaj križ podiže obitelj Ive Čovića na uspomenu 1900-te godišnjice smrti i uskrsnuća g.n. Isukrsta 1933. – O premilostivi Isuse ljubitelju duša, zaklinjem Te po smrtnoj muci Oca Tvoga i po bolovima majke Tvoje, smiluj se dušama onih, koji danas umiru".

Križ Babićevi

Dr Deže Čuso (Csúszó Dezső) je rođen u Ruskom Selu u Banatu, 1952. godine. Škulovao se u Kikindi i Senti, a Medicinski fakultet je završio u Novom Sadu. Od početka svoje lekarske prakse radi u Subotici, a u Hitnoj pomoći od 1989. godine. Poslidnji deset godina, pored svog zahtivnog i odgovornog posla, bavi se sistematskim istraživanjima mali sakralni objekata u koje spadaju: križovi, kapelice, Kalvarije i drugo. Dr Čuso podatke istražuje i dokumentuje na licu mista, zatim u arhivima, bibliotekama, kroz literaturu i kazivanja ljudi koji su podigli spomen obilužja, ili od njevi potomaka. Čak i nakon objavljivanja pojedini podataka, dr Čuso ne pristaje sa istraživanjima, te ako naiđe na nove činjenice, on ji posli objavljuje – kako sam objašnjava svoj metod rada u IV tomu knjige, pod naslovom: Rezultati najnoviji istraživanja. Njegov rad na ovom projektu se nastavlja obradom i objavljivanjom ostali tzv. mali sakralni objekata, jer su dosad istraženi samo križovi u 4 toma. Recenzente i saradnike svoji knjiga dr Čuso nalazi među iskusnim stručnjacima u oblasti zaštite kulturni dobara ko što su Valerija Devavari, Antal Hegediš, Oga Kovačev Ninkov, Augustin Juriga, Željko Vukelić i dr. To također svidoči o ozbiljnosti obavljenog posla, jer sakralni objekti podležu određenim nivoima zaštite prema Zakonu, ali u praksi ima i drugačiji primera. Značaj istraživačkog rada dr Čusoa, tim je veći, jer ostavlja trajno svidočanstvo o našoj prošlosti, prije neg što bi ona netragom nestala – jadno je stanje u onim zajednicama di se o svojim precima i spomen-obilužjima ne vodi računa ili se ne daj Bože ruše i skrnave!

U prvom tomu ove knjige na 198 strana obrađeno je 114 javni križova. Evo imena pojedini porodica koje su ji podigle: Aradski, Balaž Piri, Balko Mačai, Birkaš, Crnković, Černuš, Čović, Dulić, Gilice, Haverda, Horvat Čomo, Horvat Cinger, Jenovai, Kalafatič, Katona, Kolar, Kostolanji, Kovač Striko, Kujundžić, Lang, Laslo, Lončarević, Mamužić, Manojlović, Mateovič, Matković, Mikuška, Miljački, Mu-

kić, Ostrogonac, Pertić, Perušić, Petrik, Pimisker, Poljaković, Prokeš, Rajčić, Rajšić, Rudić Vranić, Šarčević, Stipić, Sudarević, Sabo, Sebenji, Teleki, Tumbas, Varga, Vojnić, Vujković Cvijin, Zelić, Zedi itd. Ovi križovi su podignuti blizu kadgodašnji vašarišta, isprid crkava, kod Kalvarije, na javnim trgovima, u blizini groblja (Bajskog, Kerskog, Senćanskog, Šandorskog), na Bunariću i u Šandoru.

Autor je u prvoj knjigi razvrsto križove u one koji su nastali od 1741. do 1848. godine, zatim od 1848. do 1918., pa od 1919. do 1944. Za najnoviji period od poslidnji 60 godina, dr Čuso navodi da je podignuto samo 9 križova i to u periodu od 1975. do 2002. godine. Najstariji križovi su bili od drveta i ne zna se ko ji je podizo, a kasnije od gvožđa, kamena i mermera. Ima i primera da su se na mistu stari križova dizali novi, tj. da su ji obnavljali potomci iz isti porodica, o čemu svidoči slideći natpis na križu isprid Franjevačke crkve: „Klanjamo Ti se Isukrste i blagosivamo Te, jer si svojim svetim križem svijet otkupio. Obitelj Kujundžić podigla – stari križ 1861. a ovaj god. 1930."

Isprid srpske crkve Sv. Vaznesenja Gospodnjeg, na krstu ćiriličnim slovima piše: „Ovaj krst su podigli Matej Vojnić pl. od Bajše i supruga mu Ana rođ. Volarić god. 1832. Obnovila subotička Srpska pravoslavna crkvena opština god. 1926." Postoje, međutim, i primeri srušeni ili oštećeni križova, čije fotografije su u knjigi, naročito ako su još čitljivi njevi natpisi, ko u slučaju križa Gilicze, ili skroz uništeni - porodice Szerezla.

Autor knjige biluži još jedan „običaj" bogatiji porodica na prilazu iz XIX u XX vik, a to je da blizu svoji veliki grobnica podignu i jedan javni križ. Tako je postupio Fabijan Stipić (1841-1909), zemljoposidnik, kad je blizu Vuković kapele i svoje porodične grobnice podigo javni križ 1898. godine.

Za svaki tom ove knjige mož se kasti da je jako dobro ilustrovan fotokopijama dokumenata, crteža,

Križ Stipićevi

crno-bilim i fotografijama u boji, spiskom literature i izvora, kao i registrima križova na kraju svake knjige i objedinjeno u četvrtoj. Autor kvalitetni fotografija je dr Deže Čuso, što još više govori u prilog „dokumentarnosti" njegovi istraživanja, a spisak korišćene literature i izvora je zavidan, s obzirom na to da ovaj istraživač ništa ne pripušta slučaju ili proceni „od oka". Taki način rada je jako težak i vridan svake pofale, a i konačni rezultati se visoko cine.

U drugom tomu na 220 strana istraženo je 107 križova na Kelebiji, Šebešiću, u Tavankutu, Vanteleku, Đurđinu i Žedniku. Među porodicama čiji su članovi podizali križove nalazimo: Antunović Gergelj, Birkaš, Crnković, Čović, Dulić, Farago, Gabrić, Đukić, Hadnađ, Ivanović, Ivković Ivandekić, Jakobčić, Jaramazović, Kopilović, Kujundžić, Linzer, Peić, Piuković, Stantić, Skenderović, Stipić, Vermeš, Vojnić, Vuković i dr. Literatura je dopunjena, a indeks križova i slike u boji nalaze se na kraju.

U trećem tomu ima najmanje križova (82) koji se nalaze na Verušiću, Zobnatici, Tompi, Paliću, Hajdukovu i Ludašu. Bez obzira na manji broj križova koji su podignuti u ovim mistima, dokumentarna građa je bogata i obrađena na 215 stranica. I ova knjiga je opremljena indeksima, izvorima i literaturom, bez čega nema naučni istraživanja i rezultata.

Četvrti tom (208 str.) ima još bogatiji sadržaj jer pored uobičajene obrade svi križova u Bajmoku i Čantaviru, sadrži i poglavlja o rezultaima najnoviji istraživanja, zatim indeks križova za sva četri toma i Rezime.

Autor navodi sve promine što su se desile do izlaska njegove IV knjige – novi podaci koji su mu bili dostupni, nove knjige za literaturu i obnavljanje križova: 2004. g. Đukićev križ, u Tavankutu Vermešov križ, Prokešov križ blizu salaša D. Stanojevića, koji je ustupio teren, Wolitz križ u Šandorskom groblju, Dulićev drveni križ u Kerskom groblju itd. Možda će ove značajne knjige doprineti da se više čuvaju materijalni spomenici naše prošlosti, istorije, religije i kulture, da se obnavljaju i trajno štite.

U Rezimeu autor navodi da su za razliku od crkava koje su bile redovna, uobičajena mista za molitve, javni krstovi, kapelice i sveta mista bila pravljena iz više razloga: na mistima veliki događaja, u vični spomen Bogu, ili svom narodu, na „granicama" okruga, u obrazovnim objektima ili zbog udaljenosti crkve. Nike od obrađeni križova možmo uvrstit u više navedeni grupa, a pojedini ne pripadaju ni jednoj – kod ti se ne zna ni ko ji je, ni kad podigo. Većina, međutim, ima svoju predistoriju, svoje „graditelje" i donatore, a iznad svega skrušene virnike koji će se uvik prikrstit kad naiđu nuz nji i izmolit koji „Očenaš", a naročito kad dođu „pod križ".

Pravi virnik koji „spominje" Boga nikad ji neće oštetit, bez obzira kojoj viri pripada, jer su to sveta mista i utiha mnogim nevoljnicima kad se nađu u najvećim nedaćama – naprotiv, pravi virnik, škulovan i kulturan, pa i običan čovik znaće uvik da cini SVETA MISTA NAŠE USRDNE MOLITVE.

KATICA MARGANIĆ ISPUNJAVA SVOJE PENZIONERSKE DANE ONIM ŠTO NAJVIŠE VOLI – GLUMOM

AMATERIZAM – ZAMINA ZA ŽIVOTNI POZIV

Vrlo ritko ljudi na radnom mistu rade poso koji vole, al se zato u slobodno vrime bave s onim što ji ispunjava i za šta imaje dar

Katica Marganić (64), penzionerka iz Bajmoka od male maloći nosila je u sebi dvi ljubavi, slikarstvo i glumu. Diplomirala je, daleke 1962. godine u subotičkoj gimnaziji s temom „Ticijan i venecijansko slikarstvo", al je život odvo na drugu stranu i svoj radni vik odradila je ko knjigovođa. Sklonost i želju da se posveti glumi i slikarstvu ostvarila je kroz amatersko bavljenje. U mlađim godinama bila je zaokupljena slikarstvom, o čemu svidoče brojni radovi koje čuva za uspomenu i sićanje. Posibno je ponosna na oslikana uskršnja jaja s 12 postaja križnog puta. Glumom se bavi od svoje sedme godine pa sve do današnji dana, a to je više od po vika.

Kata Marganić u jednoj od svoji uloga di glumi snaš Katu

Kako je počelo

– Dar za glumu naslidila sam od mame Marije, koja je bila glumac amater. Već sa sedam godina počela sam pivat, deklamovat i glumit na škulskim priredbama. Išla sam u drugi razred kad sam, obučena u paorsko ruvo, u skeču „Pošto seko mleko" prodavala mliko na peci, cinkala se i pogađala oko cine, sve dok se na kraju mliko nije privrnilo i prolilo. Prid kraj osmogodišnje škule s komadom „U cara Trojana kozje uši" di je berber bio Josip Križak, igrala sam njegovu ženu, obašli smo okolna sela i zaradili novce za maturu. Obično me pitaje koja mi je uloga najdraža. Teško se opridilit kad su mi sve drage, al izdvojila bi ulogu profesorice, matore divojke, koja mrzi mlade i ljubav, u komadu „Matura". Nisu mi bile strane ni uloge Ciganke, Ličanke i druge, al sam se najbolje osićala u bunjevačkom ruvu, koje i sad rado nosim, u pridstavljanju bunjevački običaja koje smo prireĎivali u Gerontološkom klubu u Bajmoku – s puno nostalgije pripovida Katica.

A danas?

– U Bunjevačkoj matici upoznala sam Gabrijelu Diklić i nije potrajalo dugo a poznanstvo se pritvorilo u vrlo blisku saradnju. Moja sklonost i dugogodišnje bavljenje glumom njoj su poslužili ko inspiracija da napiše monolog „Snaš-Kata u varoši", čije je izvođenje naminila meni. Dopo mi se lik žene koja je vrlo razborita, iako živi malko izmaknuta od tokova savrimenog života i koju je ona po meni nazvala snaš Katom. Žene nalik njoj dobro sam upoznala u životu, i nisam se morala paštrit proniknit u njevu dušu da bi oživila lik snaš-Kate. Tekst i stil kojim Gabrijela piše mi je isto tako vrlo blizak. Na obostrano zadovoljstvo taj monolog izvela sam već više od dvadest puti. Uslidila je monodrama „Snaš-Kata u svatovima" ko nastavak te saradnje. Eto, nisam mislila da ću i u ovim godinama glumit, al to je jače od mene. I kad bi se ponovo rodila, opet bi se bavila glumom – iskreno priznaje naša sagovornica.

Katica Marganić živi u Bajmoku sa sinom Draganom i baćom Aleksandrom i sa svim radostima i problemima koje život nosi. Albumi puni slika s pozorišni pridstava, plakati, iskrojeni tekstovi iz novina, sve su to tragovi jednog vrimena, ditinjstva i mladosti, koje Kaća često prolistava. Kaže da joj oni tušta znače, razvesele je i ispune joj dušu u nikim tužnim satima koji naiđu. – **Istina,** – kaže na kraju **– kat-kad zasuze oči, kane i po koja suza, al ne mari, lipo je živit od uspomena.**

Marija Horvat

NA PROSLAVI ROĐENDANA BUNJEVAČKI NOVINA PODIVANILI SMO I SA MARIJOM OLIĆ IZ VRBASA

PORIKLO SE NE ZABORAVLJA

Marijina majka Jelisaveta utkala je ljubav prema bunjevštini, o kojoj danas želi saznat što više. Svi iz porodice rado pročitaju „Bunjevačke novine"

Vrime brzo prolazi, evo već dvi godine su prošle kako **Bunjevačke novine** ulipčavaju slobodno vrime Bunjevcima i onima koji poštivaje Bunjevce. Na proslavu drugog rođendana **Bunjevački novina** i prvi rođendan **Riči bunjevačke matice** s pozivnicom u ruki iz Vrbasa došla je gospoja Marija Olić (46), indžilir tehnologije, inače mama tri sina. Dok sam divanila š njom bila je uzbuđena, kugod da je imala tremu. U stvari, bila je to radost da se našla med tušta ljudi koji su došli da proslave rođendan novina, jel je i Marija od nedavno pritplatnik **Bunjevački novina**. **Prvo sam se telefonom raspitala kod gospoje Gabrijele kako doć do Bunjevačke matice kad sađem s voza, kaže gospoja Olić. Al vrlo je jednostavno, srećna sam što sam tu –** kazla je Marija.

Svečano je bilo na proslavi rođendana Bunjevački novina

Himna i bunjevačka zastava

Ponosna sam bila, kaže sagovornica, **kad sam slušala bunjevačku himnu „Podvikuje bunjevačka vila" a pogled mi je zasto na bunjevačkoj zastavi. To su trenuci koje ću pamtiti i poneti svojoj kući u Vrbas. Inače volim kad Zvonko Bogdan piva bunjevačke pisme.**

Majka je bila Bunjevka

Dalje, Marija pripovida o majki Jelisaveti rođenoj u Bečeju. Žao mi je što nije više među živima, jel ja želim više da saznam o Bunjevcima. Puno tog sam već pročitala u Bunjevačkim novinama, al sam cigurna da još ima puno tog što treba znati o poriklu i životu Bunjevaca – prisića se naša sagovornica. I tako sićanja na majku Jelisavetu su sve jača, pa i pripovitke što je čula. Marija je obožavala svoju majku, koja je za života vodila glavnu rič u kući. Sića se Marija disnotora, slavlja Božića i Uskrsa. Kako je majka volila kazat za sebe da je Bunjevka, ali je to bilo drugčije vrime. Sića se svi bunjevački ila koje je majka kuvala, inače dodaje Marija, **bila sam ljubimica, jel sam bila prvo žensko unuče. Majka je saranjena u Vrbasu.**

Himna, važno nacionalno obilužje

Čoviku i dicama krumpirom nasuvo za užnu

Puno interesantni recepata sam već našla u novinama. Kupila je i „Bunjevačka ila", pa će u buduće svojim ukućanima kuvat štogod novo. Pitala sam Mariju jel vole ukućani kad njim štogod skuva iz bunjevačke kujne. Potvrdno mi je odgovorila. Svi zdravo vole nasuvo s makom i krumpirom. **S obzirom na to da ne radim,** kaže sagovornica**, imam vrimena da se bakćem sa specijalitetima.**

Porodica prolista „Bunjevačke"

Gospoja Marija Olić kaže da ona prva pročita **Bunjevačke novine** a posli i ostali članovi familije prolistaje novine, jel za svakog ima štogod interesantno. Na TV Jesenjinu je vidila urednicu mr Suzanu Kujundžić-Ostojić i rešila da po svaku cinu dođe do **Bunjevački novina**.

Koštala je rođendansku tortu, i kazla da je dobra. Pozdravile smo se. Ona je očla za Vrbas, a ja sam zaključila ponovo ono što uvik kažem. Da male stvari čine život lipčim, a to je uradila i pozivnica koju je poštaš odno Mariji Olić na kućnu atresu. Poštaši nam baš i ne nose pisma ko kadgod, nažalost, jel pisma su bila prava stvar za komunikaciju med ljudima. Bože, kad se sitim lipi mirišljavi pisama, ruže, cvića, čestitki za Božić, Uskrs, rođendan. Sve je to prošlost, a rođendan vaši i naši novina bila je prava stvar, zato budite živi i zdravi i ČITAJTE NAS. **Marija Horvat**

Marija Olić

I OVO SE KADGOD DESI: MLADI IZ VAROŠI ISELILI NA SALAŠ

OŽIVLJAVANJE SELA

Mišićevo je naselje udaljeno 6 kilometeri od Bajmaka, od Subatice 16, salaš iz naše pripovitke udaljen je od Mišićeva 1 km. Znači, nalazi se ko na nikoj tromeđi, al tamo žive ljudi i to mladi tek nikoliko miseci kako su doselili iz varoši di su bili podstanari

Lipota jezera „Skenderovo”

Veljko i Kata Kosanović, Ibolja Peič Tukuljac i sinovi Daniel i Alen

No, krenimo iz početka: bračni par Kosanović Veljko i Kata imali su kuću u varoši. Katu je vuklo srce na salaš di je odrasla i prija 23 godine pored salaša starog 80 godina Kosanovići su napravili nov salaš (kuću). Rado otvore staru tarabu i odu na stari salaš. Odluče da taj stari prodaju. Iz varoši dođu i kupe salaš članovi porodice Peić Tukuljac Pajo, žena Ibolja i dica Danijela (14), Danijel (10) i Alen (8,5). Ibolja je srićna, jel eto žive u svom, Pajo radi di ga pozovu a Ibolja brine o kući i ispraća đake do Bajmaka i Mišićeva i sačekiva ji.

Salaš je baš lip velik, ima tri sobe, gang, špajc, na drugom kraju će biti uskoro kupatilo. U avliji košara, svinjak a u njemu puno lipi zecova. Daniel i Alen kažu da brinu o njima. Tu je i čardak, litnja kujna a u njoj parasnička peć, pravo salašarsko domaćinstvo. Na nikoliko meteri od salaša nalazi se rovaš, ako ga možmo tako nazvat. Zarđan lanac, hajto, kabo, pokriven lecama dubina vode 11 meteri. Ako Pajo i Ibolja uvedu vodu biće od bunara ono što je u najviše slučajeva, septička jama.

Kod litnje kujne, „stara” gazdarica Kata i „nova” Ibika

Familija Peić Tukuljac srićna je zbog salaša, beton je blizo i nema blata jedino nam se Alen požalio da nema di vozit rolere. U avliji stablo trišnje, or, višnja, lišnjak, dračovi. Po avliji trčkara nemirna kuca, ima naravno i mačaka.

Na stotinak meteri od salaša nalazi se lipo jezero „Skenderevo”. Kad smo bili tamo doživili smo romantiku u srid oranica, digod se žito zelenilo, digod klupe kuružnje, al i neobrani kuruza. Sve to ne umanjiva lipotu plavog jezera u kojem osušena trska pravi zaklon za labudove i guske i njevo uživanje u vodi koja je duboka i priko 4 metera. Jednom stranom ima betonska staza koja je osvitljena, cigurno noćom daje posibnu lipotu ovom raju. Priko lita puno nji dolazi tu na kupanje, voda kažu, dotiče iz Madžarske ima i brana a posli ko kanal teče dalje.

Marija Horvat

REMEK DILA OD SLAME

SVETI SAKRAMENT

Stipan Budimčević, stručni rukovodioc slamarske sekcije UG „Bunjevačko kolo", završio svoje malo remek dilo od slame

Stipan Budimčević, stručni rukovodilac slamarske sekcije Udruženja građana „Bunjevačko kolo", iz Sombora, već dugi niz godina bavi se izradom raznorazni predmeta od slame, po kojima je posto poznat u vojvođanskim okvirima, al i šire. Osim čestitki i slika od slame, nadaleko su poznate i čuvene njegove lemeške krune, koje su prava mala remek dila. Najnoviji izazov za njega je, svakako, izrada svetog sakramenta koji je upravo završen i koji je radio neprikidno skoro misec dana.

U stvari, to nije moja ideja. Ja sam taj sveti sakrament napravio po narudžbini. A što se tiče samog oblika i izrade, to je čisto moja vizija. Narudžbina je bila od Marije Bošnjak (rođaka Đure Bošnjaka, počasnog pridsidnika UG Bunjevačko kolo) iz Beograda. Na pitanje kome je naminjeno, Stipan Budimčević zagonetno je kazo: **Ne znam, to je za sad tajna**, a u toku

Stipan Budimčević u svojoj „radionici"

divana sa Marijom Bošnjak Stipan veli: **Vidite, prilikom razgovora s njom zamolila me i pitala jel moguće da ja izradim sveti sakrament. Ja sam pristo oma i kazo joj da je moguće. Mislio sam da će to bit slika sakramenta. A ona je kazala: „Ne,ne, to nije slika, to je predmet!" Tek sam onda svatio u kakom sam „belaju", al privatio sam jel to je vrlo, vrlo veliki izazov tako štogod napravit. Oma sam imo viziju i pridstavu kako bi to tribalo izgledat.** Na pitanje da li je imo neki uzor i jel je ideja njegova od početka do kraja, na osnovu koje je radio sveti sakrament, Stipan Budimčević je izjavio: **Naravno, gledo sam slike, razne fotografije sa sveti misa, a išo sam i u crkvu u Svetozar Miletiću kod gospodina župnika i zamolio ga da mi pokaže sveti sakrament, da bi nike detalje mogao vidit lakše i predmet napravit. Bio mi je problem što sam ja, u stvari, želio napravit sveti sakrament koji je, takoreć, za upotribu. Znači, ovaj, iako je od slame, tako je napravljen da se mož upotribljavat.**

O početku izrade svetog sakramenta Stipan je kazo: **Počo sam radit digod oko, 27. el 28. avgusta, i jevo završio sam upravo u subotu, 22. septembra. Radio sam cili dan, ustajo sam ujutru u polak šest, skuvam kafu i sidnem radit, pa do ponoći. I tako misec dana.**

Kruna od slame

Sveti sakrament od slame

Zadovoljan radom

Vrlo sam zadovoljan svojim radom. Imao sam posibnu inspiraciju, niko sasvim specifično nadahnuće, neočekivano, što me zdravo raduje. Brez obzira u čije ruke će dospit sveti sakrament, nadam se da će onaj ko ga dobije bit zadovoljan, jer virujem da sam napravio virnu kopiju originala.

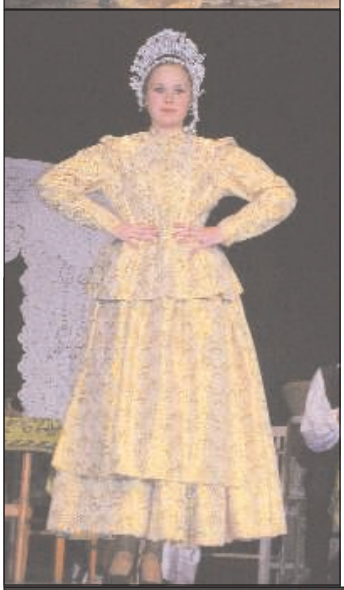
Pitali smo Stipana kad bi eventualno našo kakog kupca za to svoje malo remek dilo, koliko bi to koštalo, a Stipan je bio zagonetan: **Pa, to je teško kasti. O tom potom, vidićemo.**

Stipan Budimčević je svoje malo remek dilo, kako je prije bilo dogovoreno, prido Mariji Bošnjak, iz Beograda. Pito sam Mariju Bošnjak, kad sam joj pridavo sakrament u čije će ruke dospit, a ona mi je samo kazla nek to ostane tajna, ko putovi Božji, i sam Bog nek odluči di će to ić.

Milorad Blažić

NARODNE NOŠNJE NA DRUGČIJI NAČIN

MANEKENI U SEFIRU, SVILI I OPAKLIJI

KUD „Aleksandrovo” prikazalo reviju bunjevačkog odila, nošnje, obuće i pokrivala za glavu

Svi učesnici na bini

Kad spomenemo modnu reviju i manekene obično pomislimo na mršave, visoke i mlade cure. Da mož bit i drugačije pokazali i dokazali su 23. septembra u prostorijama „Nepkera” članovi KUD-a „Aleksandrovo” svojom revijom u kojoj su prikazane stare, čak i više od jednog vika, bunjevačke nošnje. Revija je nosila naziv „Prva prezentacija bunjevačke odiće, obuće i pokrivala za glavu”. Manekeni su bili članovi KUD-a „Aleksandrovo” koji su prvi put prošetali po bini, i pokazali da su Bunjevci, iako pretežno zemljoradnici uvik bili obučeni spram prilike za koju njim je tribalo, za pecu, kolo el za poso.

Tribala je samo ideja

Bartul Vojnić Hajduk, pridsidnik KUD-a „Aleksandrovo” nam kaže: „**Moja žena Branka je slučajno kod kuće u divanu pridložila da bi se mogla napravit revija bunjevačke nošnje, a ja sam pridložio Upravnom odboru. Bunjevački nacionalni savit podržo je tu ideju i novčano nam pomogo na osnovu dobijeni sridstava iz Pokrajine i Republike. Tri miseca smo tušta radili svi u društvu, nije to bilo baš lako. Svaki početak je težak, al drugi put će ciguran sam biti lakše**”, zaključio je Bartul.

Za „Bunjevačke novine” Klara Takač kaže da je cilo društvo tušta truda uložilo na prikupljanju nošnje i da

Kristina Poljaković se prošetala u crnoj atlaskoj svili opšivenoj sa šujtašom, pregača je bila isto taka, imala je otonku od kumaše, na glavi atlas maramu sa kumašinim cvatovima, na rukama muf od kumaše, na nogama cipele. Svoje misto imala je i opaklija stara oko 120 godina, čobanska batina od višnjovog drveta starija od 100 godina, sa astraganskom šubarom na glavi, zdravo starim drvenim klompama, to je nosio Tihomir Vrbanović.

su njim izašli u susrit Eržika Miljački, Pajo Tumbas, Blaško Saulić, Liza Šuić, Zolika Baka i drugi. **– Ja sam bila scenograf, kostimograf i koreograf. Prvi put smo eto uradili reviju, možda publika baš i nije primetila sve greške, al mi jesmo. Nadamo se da će slideće godine bit bolje. Nastojala sam „manekenima" objasnit pokrete i korake, a to nije baš jednostavno** – kaže sagovornica.

Dalje Klara nastavlja o nošnji i pripovida: **Kristina Poljaković se prošetala u crnoj atlaskoj svili opšivenoj sa šujtašom, pregača je bila isto taka, imala je otonku od kumaše, na glavi atlas maramu sa kumašinim cvatovima, na rukama muf od kumaše, na nogama cipele. Svoje misto imala je i opaklija stara oko 120 godina, čobanska batina od višnjovog drveta starija od 100 godina, sa astraganskom šubarom na glavi, zdravo starim drvenim klompama, to je nosio Tihomir Vrbanović.**

Zadovoljna publika

Veliko fala dugujemo za vođenje programa na bunjevačkom Slavici Babičković i Zoliki Baka kao i gospoji Nevenki Bašić Palković na pomoći – zaključila je Klara Takač.

Marija Vulić (56) penzionerka bila je maneken i evo njezini utisaka. „**Bilo mi je drago što sam mogla, prvi put u životu, da tako prošetam. Iskreno, imala sam tremu. Bila sam obučena u štofanu suknju, pajski leveš, pregaču od sefira, vunenom maramom sam bila povezana, priko ruke rojtoška marama, obuvena u crne papuče dobijene iz Tavankuta, u ruki mi je bila kotarica, kandar sam krenila na pecu**", kazla je Marija.

Bio je ovo lip i velik korak jednog društva koje postoji 31 godinu. Nadajmo se da će slideće godine bit više bunjevačke nošnje, jel je cigurno ima puno po dolafima, šafunerima a zaslužila je da je vide svi Subotičani.

Marija Horvat

O PROSLAVI ROĐENDANA RADIA 103

RADIO KOJI DUŠU IMA

RADIO 103, el kako ga narod najčešće zove „Radio Ker" je posto punolitan – proslavio je 18. rođendan. Od februara miseca 2007. godine nediljom na ovom radiju iđe emisija „Bunjevačka rič", a planira se i emisija za dicu „Radio Tandrčak"

Skoro da nema tog u našoj varoši Subotici, koji bar jedared nije priko RADIJA 103 svojim najmilijima poručijo pismu ko čestitku, el je dobio. Radio nije ko TV, ne liči na novine, jel nuz njeg mošte štogod radit, veselit se sa svojim najmilijima, prijateljima, čestitat: rođenje, rođendane, vinčanja, poželit najmilijima lip dan. S radiom mošte divanit, on je taj koji vas mož oraspoložit, al i pomoć da ubijete dosadu. S radiom nikad niste sami, a pogotovo ne s RADIOM 103. Ovu radi stanicu čujemo, a ne vidimo je, pa zato baš i ne znamo tušta o njoj, zato evo tek toliko da se bar malo o njem zna.

Na početku je bila rič i dobra volja

Počelo se prije 18 godina 3. oktobera, sa skromnom tehničkom bazom i još skromnijim iskustvom, al s velikim entuzijazmom i željom da se nauči i slušaocu pruži štogod novo. Bio je to sam početak stvaranja koncepcije programa, a zasnivo se na zabavnim i muzičkim sadržajima, ko i na kontakt programu, koji je za to vrime bilo „ono pravo".

Namira s kojom je počo program „RADIA 103", bila je, da se pokrene program koji bi u to vrime bijo drugčiji od drugi, veliki radio stanica koje su uglavnom bile u društvenom vlasništvu. „RADIO 103" je probo, a drugi su kazli, i uspio, u namiri da slušaoca vidi drugčije. Da ga vidi ko svog dragog prijatelja sa kojim divani, zabavlja ga i najvažnije od svega, druži se š njim.

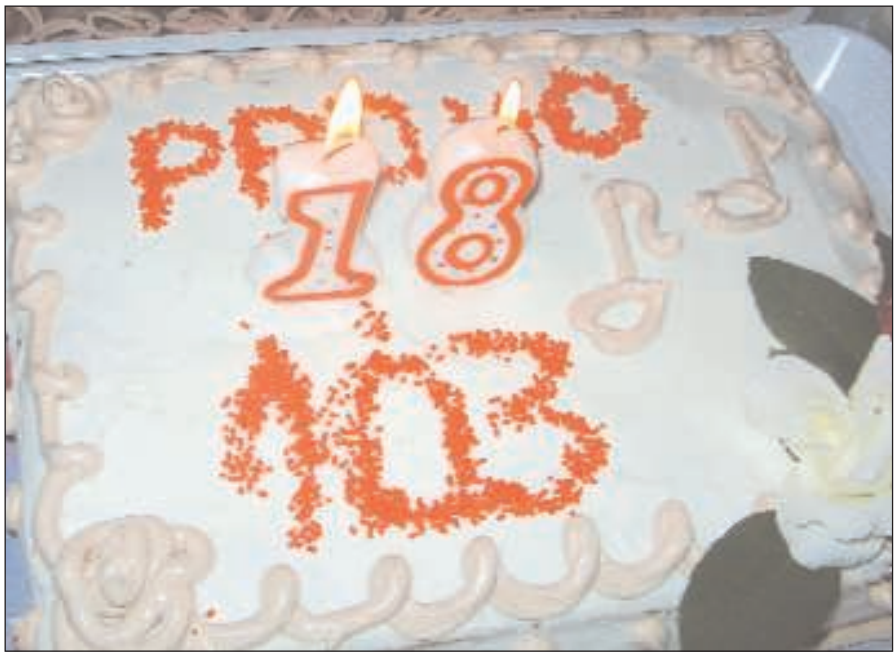
„NOVOGODIŠNJI RADIO MARATON" koji je trajo brez prikida dva dana, a koji postoji i danas. Stečena iskustva su korišćena i u drugim maratonskim radio programima: junskom „LITNJEM MARATONU" do 1994. godine i oktoberskom „ROĐENDANSKOM MARATONU". Najkraći je trajo dva, a najduži šest dana i pet noći. Bilo je to 1994. godine povodom 5. rođendana radija, kad je program trajao puna 103 sata.

Ako štogod ne valja – minjaj dok nije kasno

Ovaj radio živi samo od svoji emisija, a za njegove slušaoce, i tu važi staro pravilo: ako štogod ne valja – minjaj dok nije kasno, ako valja – uradi tako, da budne još bolje.

U programu „RADIA 103" svoje misto našli su i sadržaji iz oblasti tradicije, kulture, narodni običaji, kulturno-umitnička dešavanja itd.

Na žalost, „RADIO 103" je bio svidok i ne tako srićni vrimena u prošlosti. Jedno od

Rođendanska torta za punolitstvo

nji je i NATO agresija. Iz ovog perioda ostali su samo niki snimci da nas podsićaje za sva vrimena. Jedino onda, u istoriji subotičkog radio programa sve stanice su bile zajedno.

„RADIO 103" je prva subotička radio stanica koja se pojavila na internetu

Od početka do danas sa RADIOM 103 je sarađivalo priko 1.600 poslovni partnera, a emitovano je oko 9.700 različiti reklamni sadržaja, šta je oko 290.000 minuta, a to bi bilo kad bi se slušalo 201 dan brez prekida, i danjom i noćom. Koliko je pisama emitovano to ne mož ni izračunat.

RADIO 103 je prinosio direktne radio prinose: 1994. „KERIJADA", „PRVOMAJSKI RADIO PRINOS SA OBALE PALIĆA" i niki drugi, iz restorana „NEPKER" – u seriji „LITNJEG KARAVANA" sa specijalnim gostima – grupom 'LEGENDE" i ostalim zabavno-komercijalnim sadržajima. U radiju su ponosni i na činjenicu da je „RADIO 103" prva subotička, a u Vojvodini posli Radija Novi Sad, druga po redu radio stanica koja svoje radio prinose realizuje u STEREO tehniki. Od februara miseca 2007. RADIO 103 emituje nediljom i emisiju „Bunjevačka rič", a planira se emitovanje emisije za dicu „Radio Tandrčak".

Svi drugi od nas su učili

Posli ovog, malo kazanog, a to je tek najvažniji dio svega u ovi 18 godina postojanja RADIA 103, mož se pitat - di dalje? Odgovor je jasan: u nova osvajanja koja ovaj poziv omogućava, a sve u interesu slušalaca, boljeg i kvalitetnijeg programa.

Često se priko ovog radija čuje jedan slogan na koji baš ne obraćamo veliku pažnju, a koji u ti par riči divani sve, a on glasi: Svi drugi od nas su učili!

Učili, učili, al niki baš i nisu ništa naučili. Nisu naučili ono najvažnije, a to je: oni triba da postoje i rade zbog slušalaca, a ne obratno. RADIO 103, el kako ga narod najčešće zove „Radio Ker" je radio koji je stalno s vama i dušu ima.

U to ime dižemo čašu i dragi slušaoci, čestitamo vam naš zajednički 18. rođendan. Čestitkama se pridruživa Bunjevački nacionalni savit i Bunjevački informativni centar. Isto tako, sa željama da još dugo vodi RADIO 103, možmo kast jedno veliko „FALA", vlasniku, direktoru, glavnom uredniku, spikeru, voditelju, muzičkom uredniku, tehničaru i šta još sve ne, Nebojši Njagujeviću.

Stevan Nemet

OBIČAJI IZ ŽIVOTA BUNJEVACA

VINČANJE I SVATOVI

Svatovi na salašu šezdeseti godina dvadesetog vika, Stipan Tumbas i Liza Prćić

Na veridbi su se pretelji dogovorili oko darovine i kad će bit svatovi, a to je obično bilo jedno misec dana posli veridbe. To je bilo dosta da zovu goste u svatove i jedna i druga strana. Vinčanje u opštini što se prija kazalo „u polgaru" moralo je bit tri nedilje prija crkvenog vinčanja. Kadgod je bilo pravilo da se mladi još bolje upoznadu i uvide jesul spremni na taj važan korak u životu. Bilo je slučajeva da se koje pridomisli a vinčanje „u polgaru" se moglo poništit i izbrisat iz knjige vinčani, pa nikom ništa a crkveno vinčanje je bilo za cio život.

Za tri nedilje u crkvi je bilo navišćeno vinčanje. Svećenik je na svetoj misi pročito „Majka crkva navišćuje ženidbu: ženi se, kaže ime momka i njegovi roditelja, i uzima za ženidbenog druga, kaže ime divojke i njezini roditelja, pa ako kogod zna kaku zapriku između nji dvoje, dužan je obavistit crkvu."

Snaša i đuvegija trideseti godina, Stipan Kopunović i Kata Tumbas

Posli veridbe su svekar, svekrova, momak i divojka išli kupovat burme i ruvo za snašu. Kadgod nisu kupovali bilo ruvo, već u boji da ga mož i posli oblačit. U subatu, posli veridbe momak donese burme koje su oma i nosili na ruki.

Sad su se obadve strane pripravljale za svatove koje su pravili svaki na svom salašu a bili su nediljom. Sve se moralo pomazat i pospremat da bude lipo kad se skupe svatovi i dođu gledači, a vinčanje je kadgod bilo nediljom posli podne. Kod momačke strane su goste išle zvat mostolundžije, a to su bila dva jel tri momkova druga, a sa divojačke strane su išli roditelji zvat rodbinu u svatove.

U četvrtak, prid vinčanje, su momkovi dolazili kod divojke rad aljina. Kadgod je to bio kovčeg za ruvo, di je sve bilo lipo poslagano. Posli

je došo u modu dolaf, koji je imo četri fioke u koje se bolje moglo složit štafir i ruvo. Od perja su najčešće nosili jednu dunju, pernu, jorgan i četri uzgljance, koje je bilo navučeno u bile navlake. Kasnije su nosili šafunere. Rad aljina su dolazili sa svircima kum i kuma, stari svat i starosvatica, mostolundžije i ako je momak imo braća jel sestara i kaka teta. Divojka ji dočeka na vrati pa poljubi a ovi je darivaje novcima. Prid kućom zaigraje kolo i još koju igru. Sad uđu da nose aljine na kola, a jedna divojkina starija teta stane na vrata pa kaže da ne da iznet aljine, dok ne plate što je pokvasila maminu pregaču kad je bila mala. Onda kum plati koliko je ova tražila, pa iznesu i natovare aljine na kola i odnesu momačkoj kući. Tamo ji dočekaje gledači da vide šta je donešeno i kako je složeno, odigraje koje kolo, pa se raziđu kući.

U nedilju ujtru su išli momak i divojka da se ispovide i pričeste u crkvi. Kod snaše je prija podne dolazila češljarica, koja je lipo znala očešljat snašu i namisit kosu kako joj pasira nuz vinac. Obuče snašu, metne joj vinac na glavu i malo našminka snašu i udesi je.

Kod divojačke kuće su gosti dolazili prija podne, pa je tu bila svečana svatovska užna: čorba, meso, sos, pečenica, dunc i kaki slatki kolač a u novije vrime i torta, a od pića vino i rakija. Tako su se gosti veselili a svirci svirali i pivali. Snašine drugarice su bile enge. One su imale perlice u kosi a drugi svatovi divojački se nisu kitili. Kod momačke kuće su gosti dolazili posli podne oko dva sata i tu su ji dočekali svirci koji su svirali svatovac. Goste su kitili perlicama. Neudate i neoženjene su kitili tako što perlice okrenu gori a oženjenim i udatima doli da se zna koje su momci i divojke. Gosti piju i nazdravljaje, pa kad se svi skupe kreću kod snaše u oblazače. To su išli svi gosti osim kuma i đuvegije. Svi konji su bili nakićeni pantlikama. Svežu se za zglavnike, pa vijaraje kad putom kasaje. Konje kuma, starog svata i mostolundžija su kitili i peškirima. Kad oblazači stignu kod snaše ona ji dočeka, poljubi a oni je darivaje novcom. Odigraje koju igru, pa odu kod momačke kuće pa sad kreću rad snaše. Naprid kola s mostolundžijama, a druga kum i đuvegija a treća stari svat i starosvatica koja ponese buket cvića za snašu.

Kadgod snaše nisu bile u bilom

Kad dođu prid kuću mostolundžije sađu i dadu snaši buket cvića a drugi gosti nisu salazili. Svirci sviraje žalosne pisme: „Okreni se mila ćeri, kaži majki fala koja te je odranila pa te drugom dala, Zbogom majko, zbogom oče, zbogom mili rode, od danas ću kao gošća dolaziti ode, Širok Dunav, ravan Srem zbogom diko ja idem, ne reci mi više zbogom već me vodi sa tobom." Snaša se oprašta od rodbine, poljubi oca i mater u ruku i zaplače. Mostolundžije je povedu napolje i kad sidne na kola sa starim svatom svirci pivaje: Metla nogu na vitinu, ponda kaže neću a na kuma namiguje da se kola kreću. Kad krenu snaša baci priko glave bilu maramicu s kojom je trla suze da je ne prate u novom životu. Kogod od muškaraca razbije bocu vina o točak starog svata, što je značilo da više nema povratka u divojački život. Pođu istim redom kako su došli a za njima i snašina rodbina, pa odu na vinčanje u crkvu. Kadgod roditelji, ni jedni ni drugi, nisu išli na vinčanje. U crkvi ji svećenik vinča, oni poljube propeće na kojeg metnu dva prsta i obećaje prid Bogom, jedno drugom ljubav i virnost dok ji smrt ne rastavi.

Posli vinčanja nose snašu kod đuvegije di ji dočekaje svekar i svekrova. Kola sa snašom stanu a stari svat prodaje svekru snašu. Ako ovaj ne da toliko novaca kola krenu dalje a svekar ji zove da se vrate. Snaša poljubi svekra i svekrovu u ruku a oni joj pogođen novac zadiju za vinac. Uvedu snašu u sobu, počaste se pa izađu prid kuću igrat. Gledača puna avlija a gosti igraje i podvikivaje. Sad dođu za snašom pogačari, to dođu mladi i donesu pogaču s kojom se počaste, pa izađu malo igrat i opet se vrate snašinoj kući. Sad je večera u obadve kuće. Svirci iđu od gosta do gosta i svakom ispivaje pismu koju zapovidi. Tako u pismi i veselju prođe vrime. U ponoć dođu pođani, snašina rodbina. Snaša ji poljubi a oni je darivaje novcima.

Sad snašu uvedu u sobu da se prisvuče i skine vinac. Sveže maramu natrag, da se vidi da je sad udata žena jel kadgod žene nisu išle gologlave. Pođani odu a gosti se i dalje vesele. Kad se ručalo mlada nije sidala za astal već je dvorila goste. Na kraju je svakog ispratila a oni su je darivali novcima. Od dobiveni novaca su snaša i đuvegija kupili šta su mogli, na primer tele, ovcu, kravu a di koji i lanac zemlje.

Ana Vojnić Kortmiš

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

JESENSKI POSLOVI

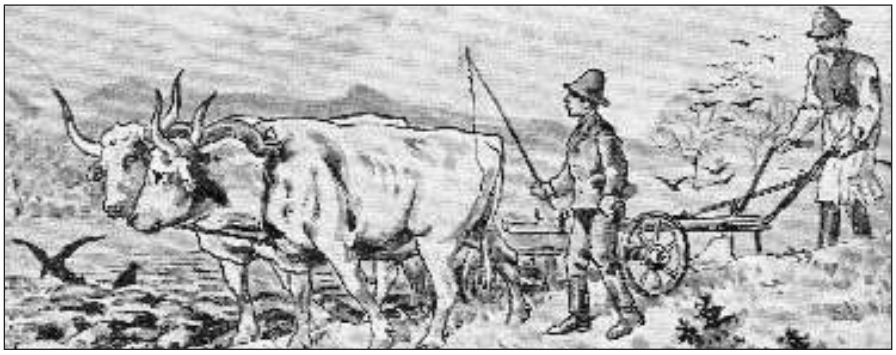
Niko ne želi da se vrati ono vrime kad se mukotrpno živilo i sa znojom obrađivala zemlja, al ne triba zaboravit naše pretke koji su sve to izdržali u teškim pa i ratnim vrimenima samo da bi opstali

Krajom septembra, kad je počela jesen i dani bivali sve kraći, bilo je tušta poslova koji su se morali uradit prija zime. Brali su se vinogradi a berba je bila slična današnjoj. Čeljad iđu od čokota do čokota i nožićom osiku svaki grozd i meću u kabo a iz njeg, kad se napuni, grožđe istresaju u košarove. Nji su muškarci nosili na kola a danas u prikolica jel kamion.

Kad se sve obere nosi se kući jel na salaš. Kadgod su se skoro svi Bunjevci bavili i vinogradarstvom. Veće gazde su imale i po dva tri lanca vinograda a siromašniji po nikoliko motika da imadu vina za svoje potribe. Loza se polivala samo krečom i modrim kamenom pa nije bila zatrovana ko danas. Grožđe se mećalo u spreš da se iscidi mast (sok) iz njeg a onda se livo u čistu, drvenu i anšlagovanu burad. Kad počme da vrije to je bio rampaš, a kad stane s vrijanjem, očisti se i onda je to vino. Ako je grožđe zrilije onda je vino slađe a od kiselog grožđa i vino je bilo kiselije. Brale su se i jabuke, tunje i jesenske kruške koje su se jel mećale u dunc, jel samo tako ostavljale za zimu. S njive je tribalo donet i bundeve, one velike „dinke" i druge da se oslobodi njiva za jesensko oranje pod žito, a morale su se sklonit i klupe kuružne s kuružnjaka na strniku, jel prinet pod salaš i sadit u badnjove.

Mukotrpna obrada zemlje

Kad su naši preci došli u ove krajeve počeli su obrađivat zemlju s prostim alatima koje su imali. To je bio drveni plug koji je imo kolečke s drvenim točkovima, s naplotkima oko koji je bila gvozdena šina a drvene špice su bile zaglavljene u gvozdeni obruč i to je bila glavčina točka. Gredelj i daska su bili drveni samo su ravnik i crtalo bili gvozdeni. Te plugove vukli su volovi a po di koji su orali i s kravama. Na vrat njim se mećo jaram pa su tako vukli plug i išli sporo, oko dva kilometera na sat. Ujtru se volovi narane i oru do prid podne, a onda njim se skine jaram i ostave da prižive. Ponovo se narane i oru do pridveče. Na uzoranoj njivi ručno je posijano žito. Čovik koji je iskusan u tom poslu svezo bi džak s žitom priko ramena i iz njeg vadio rukom žito i sijo. Zdravo je moro pazit da jednako uzima i ravnomirno razbaciva sime, jel od vištine sijača zavisilo je nicanje pa i rod žita. Posli sijanja zemlju su, isprva, drljali s drljačom od grubog granja da se žito zavali u zemlju a posli su to radili branama s gvozdenim karikama nalik sadašnjim branama. Onda je i rod žita bio mali, samo oko 5 meteri po lancu. Nije se ni prodavalo već ostavljalo za sime i kruv. Bio je to spor i težak poso s volovima i drvenim plugom pa se nije ni obrađivala sva zemlja već samo polak a druga polovina je ostavljana da se odmara. Na toj zemlji rasla je trava, pa je služila josagu za pašu. Od ranog prolića do kasne jeseni tu su se čuvale krave, svinji, ovce i guske, pa kad se napasu manje ji je tribalo ranit.

Kadgodašnje oranje s volovima

Korak po korak do boljitka

U drugoj polovini XIX vika zemljoradnicima je bilo lakše. U fabrikama su napravljeni gvozdeni plugovi i dvogeri a ljudi su počeli kupovat i odranjivat konje. Plug s jednom brazdom su vukla dva konja a dvoger tri i počela se obrađivat sva zemlja svake godine. Više se žito nije sijalo ručno već mašinama sijačicama sa zaprežnom vučom. Sime je bilo jednako raspoređeno pa je davalo veći rod, kad je dobra godina i po 15 meteri po lancu. Te mašine su vukla tri konja, koje je, obično bio deranac jel mladić, vodio da iđu upravo, da ne krivudaje tamo-vamo. Jedan čovik je držo za kormanj da točak iđe po tragu točka a drugi je išo za mašinom i pazio da se koja civ ne začepi, ako bi slučajno upala grudvica jel se zakačila čukanjica i onda bi s žažkom očistio. Siromašniji ljudi imali su po jednog konja pa su sprezali nji trojica, da sastave tri konja i da tako urade poso svoj trojici. Taj velik napridak u proizvodnji žita dovo je do tog da su ljudi imali žita i za prodaju. Dolazili su trgovci i Dunavom šlepovima privozili žito do oni krajova di ga nije bilo. Kadgod su sijane „tvrde" sorte žita, domaći „Bankut" od kojeg je kruv i drugo tisto bilo zdravo bolje od ove, sadašnje, „mekane" sorte žita.

Danas je lakše

Prvi traktori „Ofer" i „Zadrugar" nisu imali kabinu al se nije moralo ić pišice za plugom. Mašine su zaminile i druge ručne poslove. Sad je sve uznapridovalo pa i tehnika.U velikim traktorima s kabinama u kojima je udobno sidit, ugrađen je radio pa dok se ore mož se slušat svirka, visti, prinos utakmica jel već šta koga zanima. U džepu je mobilni telefon pa se divani s kime god se oće. Sve ovo nije došlo priko noći, tribalo je tušta rada, vrimena i godina da se sve to postigne. Niko ne želi da se vrati ono vrime kad se mukotrpno živilo i sa znojom obrađivala zemlja, al ne triba zaboravit naše pretke koji su sve to izdržali u teškim pa i ratnim vrimenima samo da bi opstali. Bili su radni, vridni i pobožni ljudi. Znali su se radovat životu i nisu se bojali odranit i više dice. Zato bi našim mladima poručila da uživaje u svemu što imaje al da ostanu ono što jesu, Bunjevci. Ne triba se srdit kad se traktor pokvari, jel ništa nije vično ode na zemlji.

Ana Vojnić Kortmiš

Kruv naš svagdašnji

Znamo da su prva zrna žita nađena 6500 godina prija Krista u gradu sadašnjeg Jordana. Kad su imali žito cigurno su znali kako od njeg napravit brašno i ispeć kruv koji je od onda do danas najvažnija rana. Kruv idemo svaki dan a da ga se nikad ne zaidemo a na samo kruvu i vodi mož se dugo izdržat i živit. Čerez tog su se naši preci, od pamtivika, brižno odnosili spram žita, od oranja i sijanja i pratili njegov rast sve do risa. Kruv su i u molitvama spominjali. Dok su poslove oko sijanja žita obavljali muškarci, žene su za to vrime radile kućne poslove, kuvale, spremale, prale košulje, roljale, peglale, odranjivale dicu, slale ji u školu i dočekivale. Tribalo je krečom umazat salaš i podvuć plašu, pomest avliju i ograbit suvo lišće da sve bude čisto za Svi svete. Dica su pomagala koliko su mogla.

LIP GLAS TAMARE BABIĆ DALEKO SE ČUJE

LETI, LETI, PISMO MOJA MILA

Subotičanka Tamara Babić, diplomirani ekonomista, već dugo piva starogradske pisme, izvorne narodne pisme i romanse

Obično se kaže ko piva zlo ne misli. Za našu sugrađanku Tamaru Babić mož kast da stvarno voli pivat. Ona bi, čini mi se, da je probude u ponoć i kažu ajde pivat, pošla samo nek se piva, nije važno di i kad. Piva Tamara i na bicigli i prid ogledalom, naravno najviše prid publikom. O svom pivačkom „stažu" pripovidala mi je septembarskog popodneva, prid jedan nastup u Gerontološkom klubu „Kertvaroš" nuz pratnju, ko i obično, tamburaškog ansambla „Sledbenici Tumbas Pere – Haje.

Piva Tamara već dugo i to od malena

– Obožavam pivat – počela je svoju ispovist Tamara. **– Pivam još od osnovne škule. Posli tog u sridnjoj škuli, pivala sam u crkvenom horu „Sveti Roko", bila sam članica ženskog omladinskog hora kod Murenji Maćaša. Jedno lipo vrime provela sam pivajući u pivačkoj grupi KUD-a „Bunjevka". S tamburaškim ansamblom „Sledbenici Pere Tumbas Haje" počela sam pivat 2001. godine. Zavolila sam i opredelila se za izvornu narodnu pismu i romanse, mada sam u početku pivala klasične horske kompozicije. Oktobra, te 2001. godine održan je memorijal posvećen legendi tamburaške svirke Peri Tumbas - Haji. Onda sam prvi put pivala solo (sama) pismu „Sanjala sam salaš bili" na tekst Gabrijele Diklić koju je komponovo dr Josip Stantić. Bilo je to u većnici Gradske kuće, rado se sićam tog nastupa. Obično se lip glas prinosi u genima i ja sam svoj glas nasledila od moje majke, koja je zdravo lipo pivala. Nikaki instrument nisam nikad naučila svirat. Glas sam usavršavala kod Eve Heradek profesorice solo pivanja. Najdraža pisma mi je „Jesen stiže dunjo moja",** dodaje Tamara..

Tamara Babić na jednom od nastupa

Prid kamerama: učešće u emisiji „Žikina šarenica" snimanoj na Paliću

Zdravo puno piva, svud je zovu

Dobro je razmislila Tamara prija neg je počela nabrajat di je sve pivala u poslidnji 6 godina, i tu su: **Memorijal Save Vukosavljeva u Zmajevu, festival u Starčevu, pivala sam u Bijelom Polju u Crnoj Gori, u Buševecu u Hrvatskoj, na dvi konferencije tamburaški orkestara centralne i jugoistočne Evrope, u Banji Vrućici u Republiki Srpskoj. Učestvovaću, na dvadesetom festivalu Vojvođanske zlatne žice. Iza mene su: Festival ljubavi i vina, „Dužijance", berbanski dani, festivali bunjevački pisama, Hosana fest, Žikina šarenica na RTS-u, „Spektar" na TV Novi Sad, pivanje u Kranju u Sloveniji, oko 50-ak nastupa s pisnicima Bunjevačke matice u Subotici i drugim gradovima -** zaključila je sagovornica.

Ko zna možda je i propuštila štogod spominit. U svakom slučaju piva i pivaće, a oni koji vole slušat glas Tamare Babić, uživaće.

Marija Horvat

KAKO SPRAVIT DOBRU UZLIVANCU

Većina će se oma složit, nema tušta bolji ila bez mesa od uzlivance. Tisto, krumpir, pa još ako ima sira i skorupa, daju ukus koji se ne zaboravlja. Evo dva recepta za uzlivancu:

UZLIVANCA

po kile brašna
po litre mlika
3 jajeta
malo soli
2-3 krumpira
frtalj kile mladog sira
2 deci skorupa

Razmutit jaja, malo osolit, ulit malo mlika i brašna pa s varnjačom mišat i dodavat i brašno i mliko dok se ne potroši i dok se dobro ne pomiša.

Tepciju namazat s maščom. Krumpir očistit pa tanko isić i slagat u tepciju. Priko krumpira izlit tisto pa posut sirom i polit skorupom. Na kraju sve metnit da se peče. Pečenu uzlivancu isić na kocke.

UZLIVANCA UKISELO

2 deke kvasa
po litre mlika
3 žumanceta
malo soli
masti veličine jednog jajeta
frtalj kile višanja
5 kašika šećera
brašna koliko zavati

Kvas se polije s malo ladnog mlika da se digne.

Doda se šećer, jaja, so, mast i sve se to miša varnjačom dodavajuć mliko i brašno da se dobije tisto mekše neg za fanke. Kad se dobro umuti ostavi se da se kreće. Kad tisto naraste metne se u tepciju dobro namazanu maščom da se opet malo krene. Višnje se iskalaje i pomišaje sa šećerom. Malo se procide pa pospu po uzlivanci koja se posli tog metne u peć da se peče.

SVI SVETI

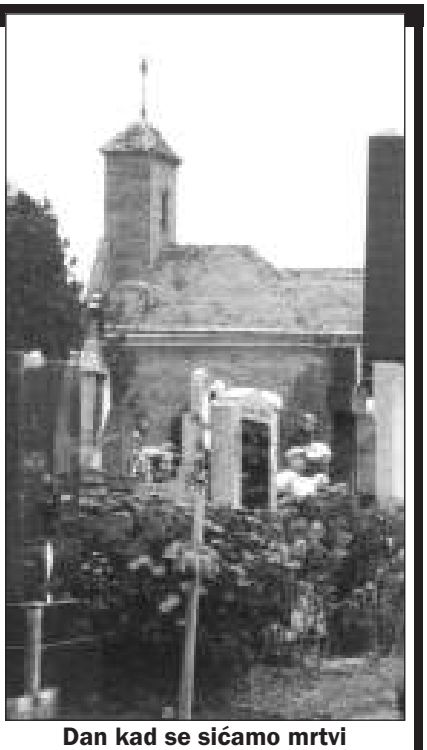
Prvog novembra su **Svi sveti** onda se služe svete mise u svim crkvama. Ima svetaca koje slavimo na njev dan a sad ji slavimo sve zajedno. Ima svetaca za koje mi ni ne znamo da su sveti a ovi se spominju u Litaniji Svi sveti: sveti anđeli Mihovil, Gabrijel, Rafael, Ivan Krstitelj, Sveti Josip, Petar, Pavle, Andrija, Jakov, Toma, Filip, Bartol, Matej, Šimun, Tadija, Matija, Barnaba, Luka, Marko, Stipan, Lovro, Vinko, Albert, Fabijan, Sebastijan, Kozma, Damjan, Silvester, Grgur, Ambrozije, Jeronim, Martin, Nikola, Ladislav, Antun, Benedik, Franjo, Marija, Mandalina, Elizabeta, Agata, Lucija, Cecilija, Katarina, Anastazija i ona mala dičica što su poubijana to su mali mučenici Mladenci.

Taj dan iđemo na groblje, palimo sviće, nosimo cviće i molimo se Bogu. Možda je Bog koga i od naši pridaka pridružio svetima na nebu.

Drugog novembra je **Dan mrtvi**. To je dan kad, sićajuć se svi mrtvi duša, iđemo na groblje. U molitvi spomenemo i one kojima se grob ne zna, koji su nestali u požaru el u morima, čija tila nikad nisu nađena al duše niko ne mož ubit. Zato obađimo groblje, poškropimo svetom vodom, donesimo koji cvit, zapalimo sviću i pomolimo se za sve mrtve duše.

Mladima bi kazala da na grobnicama ne brišu imena svoji pridaka, da vide ko su i čiji su, a nova imena mož ispisat i s druge strane nadgrobne ploče.

Ana Vojnić Kortmiš

Dan kad se sićamo mrtvi

ZA USPEŠNO UČENJE POTREBNE SU OSNOVNE RADNE NAVIKE

IZABRATI VREME I MESTO UČENJA

U celoj prirodi postoji određen ritam, smenjuju se godišnja doba, dan i noć, toplota i hladnoća, kiša i sunce i sva živa bića se uključuju u taj opšti ritam prirode. Tako čovek ima određeno vreme kada jede, spava, vreme rada, odmora, razonode. Ako se nešto u tome poremeti, čovek na primer ne ruča u svoje vreme ili je zbog nečega probdeo celu noć, njegov životni ritam će se poremetiti te će se on osećati nelagodno sve dotle dok ponovo ne uspostavi svoj ritam življenja. Sva je sreća da čovek može sam da organizuje svoje vreme onako kako to njemu odgovara i kada se taj ritam ustali život mu je puno lakši i organizovaniji. Šta više, tako se racionalno koristi vreme a istovremeno čovek se uči tačnosti, osobini koja je u svakodnevnom životu veoma značajna.

Ako je ritam u životu jedna vrsta uštede naše snage i našeg vremena, onda je to već dovoljan razlog da se i vreme učenja uklopi u ritam života deteta. **Ako dete ima određeno vreme kada ustaje, doručkuje, ruča, vreme kada se igra, vreme učenja itd. onda neće biti praznina u njegovom danu te će ono stići da uradi sve na vreme bez žurbe i bojazni da će nešto zaboraviti ili propustiti.**

Ima dece koja ustaju kako – kad, polusanjivo i u pidžami se šetkaju po kući, malo gledaju TV, telefoniraju drugarima, jedu šta stignu i kad stignu, i kad se sete da treba učiti vreme je već za školu a od njihovog učenja ništa...

Međutim, ako se dete od malena navikne da planira svoje vreme, onda se ono uči da živi organizovano a poznato je da je dobra organizacija rada pola uspeha.

Nije samo učionica misto di se dolazi do novi saznanja

Ako dete ima određeno vreme kada ustaje, doručkuje, ruča, vreme kada se igra, vreme učenja itd. onda neće biti praznina u njegovom danu te će ono stići da uradi sve na vreme bez žurbe i bojazni da će nešto zaboraviti ili propustiti. Naravno, stvaranje ovakvih navika nije uvek lako, jer svaki početak je težak. Ali kada prve teškoće prođu sve biva lakše i lakše. A kada se navika učvrsti, onda će dete i samo, čim dođe njegovo vreme predviđeno za učenje, osetiti potrebu da sedne i uči. Važno je da detetu odredi jedno mesto u stanu gde će dete držati svoje knjige i sve što mu je potrebno za školu i gde će stalno učiti. Može to da bude i kuhinjski sto, veća stolica ili bilo koji kutak u kući, važno je da je to mesto stalno i da od početka školovanja ono bude predviđeno za učenje.

Roditelji su ti koji već od samog rođenja treba da uče dete osnovnom redu u životu. Tu se misli pre svega na utvrđivanje vremena kada se ustaje, doručkuje, ruča, ide na spavanje, vreme igre itd. što su zapravo prve radne navike. Ako je ovaj ritam uspostavljen, onda polaskom u školu u taj ritam treba uneti i vreme za učenje.

Plan dnevnih aktivnosti će se naravno uskladiti sa vremenom koje dete provodi u školi (prepodne ili poslepodne). U svakom slučaju važno je odrediti i vreme učenja što se mora poštovati. Naravno, treba predvideti vreme za odmor, igru, razonodu, druženje. Dobro je u početku za svaki dan u pisanoj formi napraviti plan rada. Pri tom se u nižim razredima deci mora više pomagati, čak zajedno sa njima sastavljati planove da bi postepeno prepuštali da to rade sami.

Naravno, stvaranje ovakvih navika nije uvek lako, jer svaki početak je težak. Ali kada prve teškoće prođu sve biva lakše i lakše. A kada se navika učvrsti, onda će dete i samo, čim dođe njegovo vreme predviđeno za učenje, osetiti potrebu da sedne i uči.

Sem utvrđenog vremena za učenje, za uspeh u učenju veoma je važno da učenik ima i svoje stalno mesto na kome će učiti. U sadašnjim uslovima ne može se govoriti o zasebnoj sobi (mada neka deca i to imaju), ali važno je da se detetu odredi jedno mesto u stanu gde će dete držati svoje knjige i sve što mu je potrebno za školu i gde će **stalno** učiti. Može to da bude i kuhinjski sto, veća stolica ili bilo koji kutak u kući, važno je da je to mesto stalno i da od početka školovanja ono bude predviđeno za učenje.

Određeno mesto ima svoju psihološku osnovu, naime određeno mesto uvek budi u nama određena osećanja i raspoloženje. Tako na primer svima je poznato kako se osećamo kada ulazimo u sud, bolnicu, pozorište, crkvu i sl. – tada nas uvek obuzima specijalno osećanje vezano baš za ta mesta. Ova pojava se zasniva na tome što je čovek navikao da na određenim mestima doživljava i određena osećanja i raspoloženje.

Isto tako kada učenik seda na svoje mesto za učenje njegovo celo biće se usmerava na posao koji ga na tom mestu čeka i ako se i ova navika ustali onda su osnovni preduslovi za uspeh u učenju uveliko prisutni.

Desa Kujundžić,
diplomirani psiholog

U sledećem broju: „O tehnikama učenja"

RELJA DULIĆ TRENER U TENISKOM KLUBU SPARTAK

24 GODINE U BILOM SPORTU

Ime Relje Dulića postalo je sinonim za noviju generaciju Spartakovi najbolji tenisera. U sportu je uspio zafaljujuć svojem zalaganju i velikoj podrški roditelja

Kad se spomene Teniski klub Spartak i njegovi najbolji teniseri novije generacije oma se pomisli na Relju Dulića, koji je zafaljujući svojem početku u ovom klubu i pre svega roditeljima, obašo veliki broj gradova i ušo na Svitsku rang listu.

Od kad traje ljubav prema tenisu?

– Za to možda mogu da „krivim" svog oca koji se nešto kasnije počeo rekreativno baviti tenisom. Mene je vodio sa sobom i ja sam ga posmatrao. Trener Tibor Budai videvši me pored oca, odlučio je da mi posuđuje reket i loptice da udaram o zid. Meni je to bilo interesantno, pa sam tako polako zavoleo tenis. Prvo sam upravo kod Tibora bio u školi tenisa, a potom počeo redovno da treniram i da se takmičim. Provedeno vreme sa njim sem što je bilo poučno bilo je i zabavno. Sećam se da sam bio jako tužan, kada je moj prvi trener Budai otišao iz kluba.

Čega se najrađe sećate i kakav je bio put do profesionalizma?

– Na početku karijere u pionirskoj konkurenciji sa oko 12 godina, još dok je bila stara Jugoslavija imao sam dobre rezultate, na državnom nivou sam sa 14 godina dospeo do četvrfinala. Kada sam postao seniorski igrač i kada je trebalo profesionalno da se počnem baviti tenisom, morao sam to malo odložiti, jer su tada usledile te „famozne" krizne godine. Imao sam veliku želju da pokažem šta znam i da to bude moj poziv za budućnost, pa tako sam sa 20 godina počeo profesionalno da se bavim tenisom i da uđem na Svetsku rang listu. Naravno da nije bilo podrške mojih roditelja Ele i Josipa, to se nikada ne bi moglo ostvariti. Što se tiče lepih uspomena, tu svakako spada osvajanje turnira u Banja Luci 2000. godine, gde sam kao glavnu nagradu osvojio Fiat punto. Pobeda mi je bila slađa s tim što sam gubio a potom došao do pobede.

U svojoj karijeri odigrali ste mnogo mečeva, najbolji rezultati su Vam 330. u singlu i 300. mesto u parovima. Šta ste sotim dobili?

– Svakako jedno veliko iskustvo. Imao sam sreće da proputujem mnogo država, da upoznam mnogo ljudi i pre svega da steknem iskustvo koje sada mogu da primenjujem kao trener. Osvojio sam tri zimska turnira i bio u Dejvis kup reprezentaciji 2002-2003. godine. Prve godine bila je najslabija grupa i dobijali smo sve mečeve i u dublu sa Tipsarevićem osvojili smo meč. Bio sam i član TK Partizan sam kojim sam dva puta osvojili prvenstvo države.

Posli uspišni mečova i lipog uspona u tenisu, vratili ste se u rodni grad i u matični klub?

Relja Dulić, trener u Tenis klubu Spartak

– Dosta je naporno kada nemate finansijsku podršku. Gledate na to da na turniru budete što bolji kako biste zaradili za sledeći. A to vremenom postaje veliko opterećenje, jer se igra pod presijom. Teško je kada nemate sponzora ili veću finansijsku podršku. I tako je došlo do zamora. Posle šest godina profesionalnog bavljenja tenisom nisam mogao da nađem neku motivaciju za dalje. Odavde sam krenuo i vezan sam za ove terene. Sa nekim ljudima iz kluba sam stekao osećaj za jaku i dobru saradnju u ovom pozivu. Sa tim nekim iskrenim ambicijama i ljubavlju prema tenisu sa kolegom Lacikom Demeter krenuo sam „krupnim koracima" i voleli bismo da izvučemo najbolje od naše dečice. Trud se polako nazire. Želimo da učestvuju na većim turnirima i da ih polako uvodimo na međunarodne turnire.

Spomenili ste ambiciozan rad i talente?

– Naša nacija voli sport i ima dosta talentovnih sportista. Ima u svakoj generaciji talenata. Problem je taj što je ovo dosta skup sport, tako da 90% roditelja to ne mogu finansijski da ga isprate. To usporava napredak deteta, a do sponzora je veoma teško doći.

Dejvis kup je za Vas značajan i po čemugod drugom?

– Da, imao sam tu čast da od 2003. pa do 2006. godine budem trener Dejvis kup reprezentaciji. Zadatak trenera na takvom velikom turniru i pred jedan meč Dejvis kupa je da se reprezentacija okuplja pet dana ranije, gde imaju neku vrstu priprema. Moj zadatak je bio podizanje atmosfere, planiranje treninga, sprovođenje treninga, dodatne stvari kao što su sređivanje hotela, hrane, potrebe igrača, težilo se ka tome da se isprate igrači protivničke reprezentacije. Vremenom sve napreduje, i ide na bolje. A rezltati su već vidni. Napredak samog tunrira se vidi ako obratimo pažnju na podatak da se 2006. godine Dejvis kup održavao u Novom Sadu, gde je bilo prisutno samo 1.500 ljudi, a da je ove godine bilo prisutno 25.000 ljudi, i to zahvaljujući popularizaciji ovog sporta i sve boljim teniserima u Srbiji – Đoković Janković, Ivanović, Zimonjić….

I za sam kraj, šta očekujete od tenisa u budućnosti?

– Pa naravno da ostanem u ovoj profesiji, da tenis još više napreduje, da imamo još više dece tenisera, više talenata, da oni uživaju u ovom sportu, da sponzori ulažu u njih da ih motivišu i daju im priliku da naprave neke rezultate, jer tenis je lep i zdrav sport s kojim se može dugo baviti. **Livia Tričko Stantić**

I U OVOM BROJU NAŠI NOVINA DONOSIMO ZANIMLJIVOSTI IZ ŠARENOG SVITA TEHNIKE

OD FRIŽIDERA DO PIVA

U narednim redovima saznajte šta tribate uradit da bi vaš frižider propivo, a šta kad vam u njemu nestane piva, a dućan je daleko

I u ovom broju naši novina donosimo zanimljivosti iz šarenog svita tehnike. Svaki dan se izmisli štogod novo, a pitanje je koliko je to svitu korisno.

Muzički frižider

Obični frižideri često ne skreću našu pažnju tušta u toku dana, jer se od njih očekiva samo jedno – a to je da lade! Međutim, kogod se dositio da sotim malo eksperimentiše, i tako smo dobili frižider koji, osim što ladi – i svira! Model o kojem je rič (CoolTone) je mali dimenzija i prvenstveno je naminjen za lađenje pića, bilo u limenkama el u bocama. Frižider ima ugrađen CD plejer i AM/FM radio. Futurističkog je dizajna pa ni ne izgleda ko standardni frižider, vrata su mu od debelog cakla kroz koje se vide plave lampice, što uz muziku i ladno piće već pravi dobru atmosferu za subotnje veče! Nije ni čudo što je ovaj neobičan frižider i pravljen uglavnom za potribe mlađeg svita, ko što su škularci i studenti, kojima bi vaki frižider bio lip poklon.

Mašina za pivo

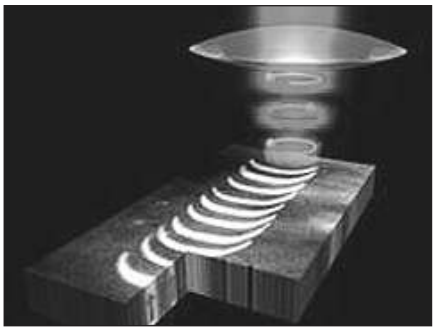
Ako volite točeno pivo više nego ono u boci el limenki, ova mašina je prava stvar za vas! Zapravo nijedan čovik ne bi tribo bit brez nje kome je pivo više od pića. Svedno oćete imat svoj kafić, el samo volite uživat u ladnom pivu sa mašinom za pivo (Beer Machine 2000), ovo je pun pogodak. Sve što triba da uradite je da ubacite specijalni miks i vodu u mašinu i dočekate da prođe 7-10 dana da se okonča proces vrenja. Mašina nema tušta dilova pa se lako čisti i održava. Nevolja mož bit samo ako friško ispraznite burence od petnajstak litara...

Za one koji ozbiljnije misle poradit na kvalitetu kućnog piva, isporučuje se i priručnik o procesu proizvodnje kvalitetnog piva. Tako svako mož udesit kako pivo oće da ima kad se vrenje završi.

Brži HD diskovi

U današnje vrime sve je veća popularnost optički nosača podataka. Diskete su praktično poslate u istoriju nakon USB prinosivi memorijski kartica, kompakt diskova, DVD-a a od nedavno i nove Blu Ray tehnologije (DVD kapaciteta 50GB). Al ipak postoji jedna komponenta koja radi na istom principu od kako je izmišljena. To je tvrdi disk. Postoje naravno pridnosti u načinu na koji funkcioniše, na primer, jeftiniji je od nosača podataka baziranih na tzv. „fleš karticama". No, postoji i ozbiljan nedostatak, koji ne prati dovoljno napridak u polju performansi ostali periferni uređaja, to je brzina tvrdog diska.

No, i tu se po svemu sudeći stvari drastično minjaju.

Naučnici na jednom holandskom univerzitetu napravili su revolucionarni proboj po pitanju brzine tvrdog diska. Uobičajeno je da je neophodan magnet da promini magnetni polaritet metala. Na taj način rade savrimeni tvrdi diskovi, al naučnici sa Radbout univerziteta našli su način prominit polaritet laserskim impulsom. Svaki laserski impuls pravi sloj informacija na disku, minjajući vridnost od 0 do 1 i obratno. Tako kompjuter vidi sve podatke, brez razlike.

Ovaj izum je ubrzo rad tvrdog diska za čak sto puti! Trenutno postoji problem oko prostora za snimanje podataka, koji je manji nego na klasičan način. U naredne 3 do 4 godine naučnici viruju da će ovaj problem bit otklonjen brez smanjivanja brzine koja je već postignuta. Uspiju li u tom, to će biti ciguran početak sasvim nove ere ove komponente. **T. K. M.**

Piše: dr Andrija Peić Tukuljac

ĐUBRENJE PRI OSNOVNOJ OBRADI

Pri osnovnoj obradi triba unet u zemljište stajnjak i NPK đubrivo sa naglašenim fosforom i kalijumom. Naime fosfor i kalijum se ne kreću u zemljištu nego ulaze u adsorptivni kompleks, pa ukoliko se želi obezbedit ranivo za korenov sistem đubrivo se mora unet u zemljište u cio oranični sloj, di se nalazi gro korenovog sistema biljaka.

Njiva sa šerećnom ripom

Stajsko đubrivo

Pridstavlja mišavinu čvrsti i tečni dilova sa prostirkom. Sadrži sve priko potribne makro i mikro elemente, koji su potribni za razvoj biljaka. Triba koristit zgorio stajnjak koji sadrži 0,5% azota, 0,25% fosfora i 0,6% kalijuma. Stajnjak se mora zaorat u jesen, da bi se mikrobiološkom aktivnošću tokom zime razgradio dio nerazgrađene prostirke, jel se pri aktivnosti mikroorganizama koristi azot iz zemljišta, pa ukoliko se stajnjak zaore u proliće dolazi do azotnog debalansa i neadekvatne izrane biljaka.

Količina i kvalitet stajnjaka je različit, jel zavisi od vrste stoke i načina izrane, a posibno čuvanje i pakovanje stajnjaka. Pri neadekvatnom čuvanju-pakovanju gubi se 20 do 30% azota. Može se računati da konj proizvede 7 tona, goveče 10 a svinja 1,25 tona stajnjaka godišnje.

Rasturanje stajnjaka triba obavit po oblačnom i ladnijem vremenu te oma nakon rasturanja izvršiti zaoravanje, jel nezaorani stajnjak za jedan dan gubi 10% – 15% azota.

Značajan je jel utiče na poboljšanje fizičko-hemijski i biološki osobina zemljišta, strukturu, vodno-vazdušni režim i na mikrobiološku aktivnost.

Značaj fosfora

Fosfor učestvuje u izgradnji nukleinski kiselina čime utiče na životni proces biljaka. Utiče na razvoj korenovog sistema, te je njegovo prisustvo bitno pri ukorenjivanju i razvoju korenovog sistema. Utiče na nakupljanje skroba u čvoru bokorenja kod žitarica, što je bitno za prizimljavanje. Utiče na generativne organe te je njegovo prisustvo bitno u periodu formiranja cvitni pupoljaka. Biljke najintenzivnije usvajaje fosfor u najranijim fazama razvoja i u periodu obrazovanja generativni organa. Pri nedostatku fosfora listovi su sitniji, dobijaje ljubičastu boju, smanjuje se rast korena, žita slabije bokore, što dovodi do smanjenja prinosa.

Značaj kalijuma

Kalijum utiče na fotosintezu, metabolizam, transport i nakupljanje ugljeni hidrata, otpornost biljaka na niske temperature i bolesti. Velike zahtive prema kalijumu imaje šećerna ripa, krumpir, cincokrt, lucerka, paradička, španać i dr. Nedostatak kalijuma uočava se na najstarijim listovima pojavom nekroze duž ivice lista.

Rasturanje mineralni đubriva

Ima za cilj optimalan raspored đubriva po površini parcele. Dal će đubrivo bit ravnomirno raspoređeno zavisi od ujednačenosti granula. S obzirom na to da se rasturanje đubriva u većini slučajova vrši rotirajućim uređajima, granule različite veličine zbog centrifugalne sile biće nejednako raspoređene po površini. Kod nabavke đubriva obavezno obratit pažnju na uje-

načenost veličine granula, radi pravilne pokrivenosti parcele pri rasturanju. Mišana đubriva se ne mogu pravilno rasporedit na parceli, je su komponente različite veličine i težine. Postoje dva tipa rasipača decentralni i centralni zavisno od smera obrtanja diskova. Obadva imaje za cilj što ravnomirnije rasporede granule mineralnog đubriva, te da se u oraničnom sloju na svakom mistu nađe ista količina đubriva.

Količina đubriva po kulturama

Ukoliko je izvršena agrohemijska analiza zemljišta onda se tačno priporučiva količina i vrsta đubriva za pojedine kulture pri osnovnoj obradi. Kako još uvek na većini parcela koje će bit zasijane okopavinama, di će se izvršit osnovna obrada – zimsko oranje, nije urađena agrohemijska analiza, te količinu đubriva triba unet u globalu i zavisno od planiranog prinosa.

Kuruz

Da bi se ostvarila proizvodnja oko 8 tona po ha kuruza pored odgovarajuće agrotehnike, simena i zaštite triba izvršit i odgovarajuće đubrenje. Kuruz za relativno kratko vrime formira veliku količinu organske materije te je potribno obezbedit oko 100 kg fosfora i oko 120 kg kalijuma po ha, što praktično znači da na parcelama di će se sijat kuruz pri osnovnoj obradi unet oko 450 do 500 kg po ha NPK đubriva 8:24:16. Naime, na parcelama di je Agro-Zavod izvršio analizu zemljišta utvrđen je manjak u fosforu, a kalijum se nalazi na nivou sridnje vridnosti. Prema tom, orjentacija u đubrenju triba bit da se priko đubriva unosi ona količina raniva koja se prinosom iznosi.

Cincokrt

Sa stabiljkom glavama i korenom vraća značajan dio fosfora i kalijuma u zemljište pri zaoravanju. Ima jak korenov sistem, te ukoliko je zemljište duboko uzorano i dobro pođubreno daje visoke prinose s obzirom da dobro podnosi sušu.

Sa prinosom oko tri tone po ha iznosi 80 kg azota, 120 kg fosfora i 160 kg kalijuma. Prema tom, na parcelama di će se sijat cincokrt pri osnovnoj obradi potribno je unet oko 400 kg NPK đubriva 8:16:24 po ha. Da bi se žetveni ostatci razgradili potribno je pri zaoravanju žetveni ostataka unet 80 do 100 kg uree po ha.

Šećerna ripa

Da bi se normalno razvio sistem kod šećerne ripe u jesen se mora izvršit obrada na dubinu od 35 do 40 centimetara. Zemljište mora bit visoke plodnosti, strukturno, dobri fizičko – hemijski i biološki svojstava. Šećerna ripa ne podnosi nestrukturno, zbijeno i kiselo zemljište. Obično se kod šećerne ripe za đubrenje koristi stajnjak od 20 do 30 tona po hektaru i zaorava se plićim oranjom prija du-bokog.

Za 60 tona šećerne ripe potribno je oko 140 kg azota, 160 kg fosfora i 230 kg kalijuma.

Pri osnovnoj obradi potribno je sa stajnjakom unet i oko 600 kg NPK đubriva 10:20:30, sotim da se kalijum nalazi u obliku kalijuma sulfata. Šećerna ripa je osetljiva na nedostatak bora, pa se pri osnovnom đubrenju dodaje 0,5 % bora.

Sa boljim đubrivom bolji je i rod

Soja, rana koje se sve češće koristi

Soja

Dobro reaguje na plodna i rastresita zemljišta. Sa prinosom od 2,5 do 3 tone po ha soja iznosi oko 80 kg fosfora a isto toliko i kalijuma. Zafaljujuć kvržicama na korenu i nitrifikacionim bakterijama usvaja iz vazduva 70 do 80 kg azota. Đubri se sa oko 400 kg po ha NPK đubriva 10:20:30.

Lucerka

Kod zasnivanja lucerišta triba uzet u obzir da će usiv ostat na tom mistu 4 do 5 godina. Radi tog zemljište triba duboko uzorat do 40 cm a prije tog dobro pođubrit. Lucerka u petogodišnjoj proizvodnji iznosi iz zemljišta oko 900 kg azota, oko 240 kg fosfora i oko 510 kg kalijuma. Veći dio raniva obezbeđiva iz rezervi zemljišta a đubrenjom triba unet 600 do 700 kg po ha NPK đubriva 8:24:16.

Ukoliko se želi obezbedit visoka i kvalitetna proizvodnja ratarski kultura i sotim obezbedit rentabilnu proizvodnju, đubrenje pridstavlja jedan od bitni faktora pored agrotehnike, simena i zaštite. Prema tom, za dobar rod, đubriva se moraje blagovrimeno obezbedit i pri osnovnoj obradi unet u zemljište.

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: ***velemajstor Nikola Sedlak***

ANAND – NOVI SVITSKI PRVAK

Turnir za prvaka svita u šahu ove godine, po novim pravilima FIDE, održan je u Meksiko Sitiju, glavnom gradu Meksika, 13 – 30. septembra 2007. godine. Učestvovalo je osam vrhunski velemajstora, na čelu sa braniocom titule velemajstorom Kramnik V. iz Rusije.

Turnir je igran dvokružno, svaki sa svakim po dvi partije. Organizacija je bila na nivou događaja, partije su igrane u luksuznom hotelu „Sheraton" i uživo prikazivane šahovskoj publiki cilog svita, priko više najznačajniji šahovski sajtova. Interes je bio veliki, što najbolje divani podatak da su evidentirani posmatrači iz 185 država sa ukupno 1.139.596 uključenja. Iz Srbije je registrovano 3225 ljubitelja šaha!

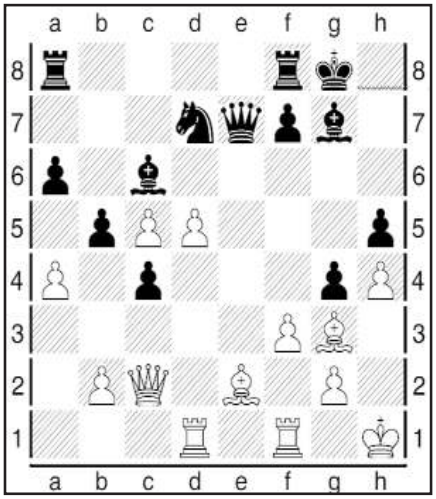
Za ovo cigurno ne triba posebni komentara da bi se moglo zaključit o veličini sportskog i kulturnog događaja, ko i o mogućnosti ostvarivanja komercijalni efekata. Nagradni fond je iznosio 1,300.000 USA dolara. Prija početka turnira različite su bile prognoze ko će pobedit, jel su učesnici došli sa različitim iskustvima. Međutim, oma na početku Anand je dao do znanja da je došo najspremniji i vrlo cigurnom sigrom brez ijedne izgubljene partije, sa poenom pridnosti isprid drugog i trećeg, osvojio je sasvim zasluženo, po drugi put, titulu svitskog prvaka. Igrao je na ovom turniru u svom pripoznatljivom stilu aktivno, dinamično, bio je vrlo efikasan u realizaciji pridnosti i sačuvo hladnokrvnost u nikim partijama di je slabije stojo. Zbog svi ovi svoji karakteristika zadnji petnaest godina spada u sam svitski vrv. Ovaj rezultat je potvrđen i prvim mistom na oktobrskoj rejting listi sa 2801 rejting poenom.

Drugo misto je osvojio Kramnik sa 8 poena, ko i trećeplasirani Geljfand sa istim brojom poena, četvrti je bio Leko P. sa 7 poena, peti Svidler P. sa 6,5 poena, šesti Morzevich A. sa 6 poena, koliko je imo i sedmi Aronjan L. i osmi Griscuk sa 5,5. Koliko je turnir bio jak, najbolje divani i prosik rejtinga svi igrača 2752 što čini visoku XXI kategoriju.

Najbolja ilustracija stila novog svitskog prvaka je njegova partija koju ću vam izanalizirat.

(1) Aronian,L (2750) − Anand,V (2792) [D43]
WCh Mexico City MEX (2), 14.09.2007

1.d4 Sf6 2.c4 e6 3.Sf3 d5 4.Sc3 c6 Nastala je poluslavenka za koju Anand važi kao veliki poznavaoc. Aronian je sigurno i očekivao da će je Anand i protiv njega primeniti, tako da se već na startu partije vidi da će se voditi bezkompromisna borba. **5.♗Lg5 h6 6.Lh4 dxc4 7.e4 g5 8.Lg3 b5** Crni uzima pešaka, ali su se u njegovoj poziciji stvorile slabosti, a i centar je prepušten belom. **9.Se5 h5 10.h4 g4 11.Le2 Lb7 12.0–0 Sbd7 13.Dc2 Sxe5 14.Lxe5 Lg7 15.Tad1 0–0 16.Lg3 Sd7 17.f3 c5!** Anand u pravom momentu napada centar belog i pritom oziljuje belopoljca sa b7. **18.dxc5 De7** Još jedan dobar potez. Crni se sklanja iz maske i preti da uzme

pešaka na c5. **19.Kh1** [Činilo se primamljivo 19.Ld6 ali posle 19...Dxh4! 20.Lxf8 g3 beli ne moze da brani mat.] **19...a6 20.a4 Lc6** Pošto se crni skroz konsolido−vao i preti da pojede pešaka, beli pokušava da zakuva u poziciji. **21.Sd5 exd5 22.exd5**

22...Le5! Ovo je možda i ključni potez na koji beli sigurno nije računao. Ako bi beli izmenio sada crnopoljce kralj bi mu ostao potpuno nezaštićen. **23.f4 Lg7 24.dxc6 Sxc5** Sada se pojavila velika slabost u taboru belog a to je polje e4! **25.Td5 Se4 26.Le1 De6 27.Txh5 f5!** Odličan potez. Beli top ostaje van igre i može se reći da je partija rešena. **28.Kh2 Tac8 29.Lb4 Tfe8 30.axb5 axb5 31.Te1 Df7 32.Tg5** Jedini potez kako beli ne bi izgubio čistog topa. **32...Sxg5 33.fxg5 Txc6 34.Lf1 Txe1 35.Lxe1 Te6 36.♗Lc3 Dc7+ 37.g3 Te3 38.Dg2 Lxc3 39.bxc3 f4** Najbolje i najbrže rešenje. **40.Da8+♔Kg7 41.Da6 fxg3+ 0–1**

Dragan Tovarišić: HOROSKOP za NOVEMBAR

OVAN: S početka miseca načinićete svojevrsan inventar na svim planovima, šta će vam pokazat da ste priviše vrimena trošili na manje bitne stvari, a zapostavili ono šta vam je uistinu bitno. Kad se usmirite prema pravim ciljovima udarićete temelje za dobre rezultate na duge staze. U ljubavi ćete provest nezaboravan misec.

BIK: Nezadovoljstvo redovnim priodima i uslovima rada pojačaće frustraciju koju osićate na poslu. Čerez tog, početkom miseca možte ući u otvoren sukob s nadređenima, šta vas mož doves u još nezavidniji položaj. Srićom, iznenadna prilika za zaradu, koja će se posli pružit, odagnaće vaše financijske brige. Zajednički interesi jačaće bliskost s voljenom osobom.

BLIZANCI: Porašće broj poslovni obaveza i nećete bit cigurni možete li se nosit sotim teretom. Potvrdan odgovor dobićete kad otkrijete da su stečena znanja i iskustvo itekako primenjivi i u ovom slučaju, šta će vam uveliko olakšat život u narednom dilu miseca. Jedan neobičan događaj početkom miseca ulipšaće vam ljubavnu svakodnevicu.

RAK: Premda ćete okolinu zadivit znanjom i iznenadit informacijama koje posidujete, vaš uticaj na druge neće bit toliko jak koliko ćete mislit, pa ne izigravajte autoritet i ne nameićite svoja pravila igre drugima. Odnos s voljenom osobom izgladićete samo ako se otvoreno pokajete zbog stari grija.

LAV: Kontakti koje ste ranije uspostavili zafaljujuć šarmu pokazaće se ovog miseca vrlo isplativi, a posebno možte imat koristi od poznanstva s osobom koja radi za nekoga ko je bitan vašem nadređenom. S emotivnim partnerom ćete malo teže pronalazit zajednički jezik, al vašem odnosu neće nimalo manjkat strasti.

DIVICA: Zalaganje i trud koji budete ulagali u poso neće oma donosit zadovoljavajuće rezultate, pa ćete bit napeti. Čerez tog, u prvom trenutku nećete uvidit da je ponuda koju dobijete od znanca štogod šta vam pruža veliki napredak u karijeri. Povirenje je ključno za kvalitet i ljubavni odnos, al njega će vam većim dilom miseca manjkat.

VAGA: Ni najlipče riči ne mogu vas zadovoljit, ako nema opipljivi rezultata te ćete se s početka miseca okrenit poslovima i ljudima šta vam ji mogu pružit, a čerez ulaganja u koje se želite upuštit imaćete neugodan divan s osobom iz bliže okoline. Vaš plan nije loš, al ipak poslušajte njezino upozorenje. Na emotivnom planu pravi priporod.

ŠKORPIJA: Neće vam nedostajat zanimljivi društveni događanja i susreta, al ćete početak miseca morat iskoristit za pripravljanje terena, i tek onda ući u duže razdoblje kad će poslovi vezani za putovanja el inozemstvo bit u sridištu vašeg zanimanja. Očekiva vas i donošenje važne odluke na intimnom planu, a pri tom slidite glas srca.

STRILAC: Okolnosti će vam ić na ruku, pa je novembar misec pravo vrime da prionete na realizaciju ambiciozni planova koje već duže vrime smišljate. Početkom miseca očekiva vas rasprava o pitanju koje narušava odnos s voljenom osobom, a kad to napokon rišite, bićete tušta opušteniji i raspoloženiji za druženje iz čeg mož ispast sjajna prilika za ugovor poslova.

JARAC: Ulazite u buran period u kojem će vas potriba da tirate po svojem često dovodit u sukob s okolinom. Kad sridinom miseca dođe do sukoba vaši volja, žestoka svađa s voljenom osobom biće izbignuta, samo ako se sitite da pametniji popušta. Na poslu ćete se suočit sa izazovima kojima mož bit niste ni dorasli, šta vas neće spričit da ji ipak privatite.

VODOLIJA: Prid sebe ćete postavljat velike zahtive i nimalo se nećete šporovat pri ispunjavanju sve brojniji obaveza. Slično ćete očekivat i od drugi, pa su sridinom miseca veliki izgledi za nesuglasice sa saradnicima koji neće uspit pratit vaš žestok ritam. Zbivanja na ljubavnom planu ispuniće vas zadovoljstvom.

RIBE: Nerazjašnjene situacije počeće se rišavat, pa koliko god taj proces bio stresan, napokon ćete uvidit di ste i šta vam je činit, kako u poslu tako i u ljubavi. Otkrićete koji su ljudi nedostojni vašeg povirenja, al i od koji možte očekivat podršku kojoj se niste nadali. U poslu možte postignit tušta višlje nego šta se na prvi pogled čini, al tribate zasukat rukave.

Dragan Tovarišić

UKRŠTENE RIČI

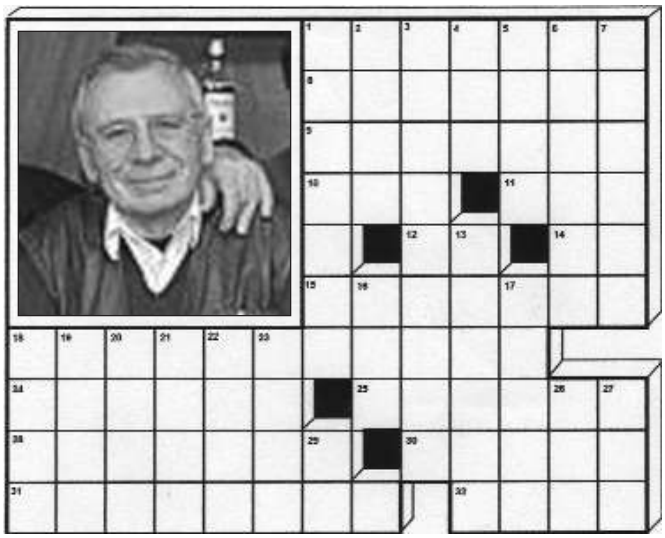
VODORAVNO: 1. Iz poprika; 8. Ritkost (lat.); 9. Načinjeni ziđanjom; 10. Ovog trena; 11. Lisac; 12. Građanski savez (skr.); 14. Sportski centar (skr.); 15. Maleni kipovi boga Amora; **18. Glumac sa slike, Vlastimir Đuza**; 24. Utegi; 25. Podsticaji; 28. Kadgodašnji španski fudbaler; 30. Špansko muško ime; 31. Privara; 32. Tog trenutka;

USPRAVNO: 1. Prosta osoba; 2. Plodno misto u pustinji; 3. Uvod u knjigu; 4. Filmski glumac, Oliver; 5. Praotac Italijana; 6. Stručnjak za kenijsku kulturu; 7. Tragovi; 13. Susritat; 16. Engleski pisac, Somerset; 17. Ženski ime; 18. Poza, miso; 19. Predmet divana; 20. Vrsta kere; 21. Jugoslovenska omladinska radna akcija (skr.); 22. Ivova šuma; 23. Žensko ime; 26. Vojna jedinica; 27. Druga, ostala; 29. Dva susidna slova abecede.

Dragan Tovarišić

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: mastiks, Istatov, marševi, as, Aral, iz, ače, t, Vatin, PETAR BOŽOVIĆ, umotvorina, ž, Lima, liva ruka, alokvij, rival.

PISMA ČITALACA

Poso urednika novina nije lak. Vrlo četo čovik budne razapet izmed onog što mož i triba. E da je više novaca, ko što nije. Al sve te teškoće nestanu u jednom trenu kad vidite zadovoljno lice onog za koga se sav taj poso i radi – čitaoca. Stariji kažu vole običaje čitat, mladi opet teme koje divane o Bunjevcima danas. Minjamo se iz broja u broj, sve u želji da budnemo što bolji. A vi nam to potvrđivate tako što Novine sve više kupujete iz miseca u misec, a i zovete nas. Ima i kritika, poslušamo ji, pa što mož ispravimo.

Fala vam na povirenju!

Bilten s Festivala bunjevački ila Bajmok 2006. možte kupit u prostorijama Bunjevačkog informativnog centra, Trg cara Jovana Nenada 1/15, el poručit pouzećom (plaćate poštaru kad ga dobijete), cina je 120 dinara + PTT troškovi.

